

1976

MLADIKA 8

Sped. abb. post. gr. III/70 - Per. mens. - ottobre

MLADIKA

IZHAJA DESETKRAT V LETU

1976 LETO XX. ŠTEV. 8

Poština plačana v gotovini -
Skupina III/70

K A Z A L O

Po tiri svobode v iskanju resnic	109
Teo Durnik: Trentar Joža Milena Merlak: Smreke ne morejo ubežati	110
T.S.: Potek študijskih dni DRAGA '76 na Opčinah	111
Vladimir Kos: Morda sem šepnil še zate	112
ij: 25 let skavtstva med nami	114
Ivan Peterlin: Vzhodnonemški čudež	115
Slovenski poldnevnik	116
Vladimir Kos: Oddih (v težaškem ritmu dob dežja na Vzhodu)	117
Saša Martelanc: Mlademu znanstveniku v spomin	118
Maks Šah: Nova vlada pred novim šolskim letom	119
Ona: Bila sem center pozornosti	120
Ina Jus: Govori tiho o ljubezni	121
Martin Jevnikar: Slovenski časopisi po svetu (Vestnik)	122
Vladimir Kos: Noč kako si temna	122
Antena	123
M.F.: Reforma slovenskih oddaj tržaškega radia	124
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura	125
Ivo Jevnikar: Drobci iz manjšinskega sveta	126
Lev Detela: Integrali v nemščini; Mednarodna revija Pannonia	127
Na platnicah: Pisma; Čuk na Obelisku; Za smeh	

REVIJO IZDAJA UREDNIŠKI ODBOR:

Marija Besednjak, Ivo Jevnikar, Saša Martelanc, Marij Maver (odgovorni urednik), Albert Miklavc, Franc Mljac, Sergij Pahor, Danilo Pertot (uprava), Ivan Peterlin, Maks Šah, Drago Štoka, Peter Švagelj, Zora Tavčar in Edvard Žerjal (likovna oprema)

Vsi pisci in uredniki sodelujejo brezplačno

Uredništvo in uprava: 34133 Trst, ul. Donizetti 3, tel. 768189 - Poduredništvo v Gorici: SKAD Poštni tekoči račun 11/7019

»Mladika« - Trst

Registrirano na sodišču v Trstu št. 193

tisk »graphart«, trst, rossetti 14

pisma pisma pisma pisma pi

Potres, ki je sredi septembra ponovno prizadel Furlanijo, Slovensko Benečijo in Režijo, je uničil še tisto malo, kar je maja ostalo pokoncji in kar so najbolj podjetni začeli popravljati. Kamen ni več ostal na kamnu in nova rušenja so podrli še tisto malo upanja, kar ga je ostalo v ljudeh, njihovo trmasto upornost in voljo po življenju v domačem kraju. Odšli so prvi in potegnili za sabo še druge — med ruševinami ostajajo redki posamezniki, ki jim živci še niso odpovedali. Ponovno so razne organizacije in posamezniki sprožili akcije za pomoč: od vsepovsod prihajajo prikolice in gradbeni material ter druge potrebščine. Tudi montažne hiše postavljajo s pospešenim ritmom, kar bi se vse moralo zgoditi že davno prej, saj je moralo biti vsem jasno, predvsem pa odgovornim, da poškodovanih hiš ne bo mogoče pripraviti za vselitev pred nastopom zime. Razne ustanove nabirajo prispevke v denarju, material in prikolice, skavti pa pripravljajo novo delovno akcijo, ki naj bi trajala kolikor mogoče tudi pozimi in v prihodnji sezoni. Prošnjo s pozivom za pomoč smo dobili tudi od rojaka Lojzeta Gorkiča, ki deluje v salezijanskem zavodu v Vidmu. Iz njegovega pisma povzemamo:

»...Zelo je potrebno, da obiskujemo te naše potrpežljive rojake, da poslušamo njih pri- tožbe, da jim vlivamo poguma in da jim materialno pomagamo, saj si sami ne morejo. Vse jim pride prav, zdaj pa še posebej potrebujejo predvsem

zimsko oblačila in močne gorske čevlje... Kako bi za vse bilo lepo, če bi mogli s človekoljubnim darilom osrečiti vsaj tiste, na katere so vsi pozabili...«

Lojze Gorkič tudi sam posreduje pomoč. Kdor bi mu hotel poslati svoj prispevek, naj pošlje na naslov:

LOJZE GORKIČ - Via don Bosco, 2 - Videm (Udine).

Pomoč sprejemata tudi:

ANA BREZIGAR, Katoliška knjigarna, Piazza della Vittoria 25 - Gorica,

ANTON RESEN SDB, via dell'Istria 53 - Trst.

◊◊

Spoštovani!

Hvala, da mi pošiljate revijo, čeprav sem hudo nereden plačnik naročnine. Nekaj je pač krivo to, da nimam položnice. Revija mi je všeč, ker ne zametuje vrednot preteklosti, ne hlata za novostmi in ne obožuje bodočnosti... Vi ste nekoliko pozabili na zemljo, ki jo brazdajo Slovenci, in na slovenskega kmečkega človeka. Je pa tudi res, da niti pri nas ni več dosti pravih kmečkih ljudi.

J. Š.

(dalje na 4. strani platnic)

SLIKA NA PLATNICI:

Prizor s tabornega ognja, ki so ga priredili za goste na Slovenskem zamejskem jamboreju v Pinedu v pordeonski pokrajini. Taborni ogenj je bil v nedeljo, 1. avgusta, ob prisotnosti zelo številnega občinstva staršev, prijateljev in povabljenih gostov (foto Vinko Ozbič).

Posamezna številka Mladike stane 400 lir. Celoletna naročnina za Italijo 4.000 lir, podporna 10.000 lir. Letna naročnina za Jugoslavijo 80 ND, podporna 200 ND; Nemčija 16 DMark, podporna 50 DMark; ZDA 10 US dolarjev, podporna 30 US dolarjev. Za druge države enakovreden znesek v tuji valuti.

PO TIRIH SVOBODE V ISKANJU RESNIC

Z letošnjimi študijskimi dnevi smo aktivno vstopili v drugo desetletje našega svobodnega srečavanja, ki je bilo vselej opečateno z odgovorno resnobljostjo, pa tudi z določeno prazničnostjo, saj so se prijatelji, znanci in tudi neznanci vedno zavedali, da se udeležujejo nečesa slovensko graditeljskega.

Enajst neprekinjenih let je število, ki bi nekaj pomenilo tudi v širšem prostoru, kot je zamejski. Marsikdo bi upravičeno uporabil že besedo ponos. Mi se pa zadovoljujemo predvsem z zavestjo, da ne gre za golo nadaljevanje tradicije — kar se je letos spet izrazito pokazalo — marveč za nekaj živega, od javnosti pričakovanega in torej potrebnega.

Pomembno se nam zdi pribiti, da Draga ni v nekakšni ženevsko sterilizirani odmaknjenosti, marveč živo vraščena v zamejska tla, kjer smo noč in dan »na položaju«, kot se izražajo strategiji. In če smo v prvi, izvirni Dragi bili nedaleč od bazoviškega spomenika, smo po preselitvi na Opčine blizu nekega streljšča, ki je z enako neizbrisnostjo zapisano v naši zavesti.

V taki zasidranosti je naš forum samo še krepkejši, ko se daje na razpolago za svobodne debate o problemih, ki segajo tudi široko v svet in predvsem tudi globoko v nas same. Draga je namreč vsakoletno zbirališče Slovencev, ki v popolni svobodi poslušajo, razmišljajo in govorijo o vsem, s čimer se srečuje slovenski narod na svoji poti skozi silnice sodobnosti.

Še enkrat poudarjamo, da je pri tem svoboden vsakdo, ki se javi k besedi: od predavatelja do zadnjega diskutanta. Idejne omejitve ni in je ne sme biti, pa naj bodo iznešene misli za katerokoli stran še tako nesprejemljive. Drugače misleči ima neposredno na voljo enako orožje: svoje misli in odprte mikrofone.

Da so organizatorji ob takem kresanju idej obvezno nevtralni, je jasno vsakomur, ki ni »in mala fide«. Vedno pa so pozivali govornike, naj

jih strast ne zapelje preko dopustnih mej omikanega dialoga. Tu naj tudi pribijemo, da je bila diskusija v Dragi vedno spontana. Ker nam je kakršnakoli cenzura neznana reč, smo za vsak govor in vsak poseg zvedeli istočasno kot vse navzoče občinstvo. S tem je dovolj razumljivo odbit kakšen nepošten namig na manipuliranje debate, kot je seveda tudi nevzdržno pričakovati, da bodo organizatorji kogarkoli uradno obsodili. Svoboda je za vse ali za nikogar.

Ta svoboda pa velja tudi za pobudnike Drage, ko določajo program in izbirajo predavatelje. Pri tem pa se točno zavedajo, da morajo po pravilih, ki veljajo za vse, računati s kritiko: to pa je dovolj tehten razlog, da skrbno pazijo, s čim bodo prišli pred javnost. Programi so enkrat bolj, drugič manj posrečeni. Pregled čez vse dosedanje Drage pa vendar kaže, da so šli načrtovalci kar precej v širino, ko so se hkrati morali ozirati na iskanje kvalitete, aktualnosti, temeljnosti in pestrosti.

Po vsem povedanem je res težko razumeti, da kdo tako odprtega slovenskega foruma ne prenese. V skrajnem naporu fantazije imamo eno samo razlago za tako stališče. Nekateri sile so menda čisto resno prepričane, da je Draga nekakšna majhna potencialna Normandija za bogve kakšne organizirane politične pustolovščine. Toda če po enajstih letih še niso spoznale, da take Normandije ni in je nikoli ni bilo, potem tu ni kaj storiti. Bo pač ostal težak nesporezum, za katerega pa ne sprejmemo niti delčka odgovornosti. Prav tako ne moremo odgovarjati za tisti del naše javnosti, ki bi utegnil za onim nesporazumom iskati neko zavestno dejanje in bi po nenadziranih poteh tipal resnici do jedra.

Draga bo šla na vsak način naprej po svoji poti. Svobodno in možato želi nadaljevati s poslanstvom, ki se je porodilo iz potrebe, idealizma in ljubezni do slovenstva.

TRENTAR JOŽA

Večerna zarja je medlo pozlatila vrhove nad Trento. Dan se je umikal in puščal za sabo težko ozračje in topo utrujenost, ki je ukle- njevala mišice in duha. Ob gorski cesti so se travne bilke upogibale pod težo prahu, ki se je že dolgo dan za dnem nabiral; više po bre- govih pa sta se razbohotila bodeča neža in osat v vsej svoji strupenosti.

Ko so zadnji žarki zamrli na temnem obla- ku, ki se je kot ogromen zastor nagnetel za Prisojnikom, Razorjem in nad Kriškimi podi, je po dolini butnil val vetra in razgibal moreče pri- čakovanje narave. Črna gmota se je premakni- la; ob razcefranih pobočjih in po nebu so zdrve- le umazane in raztrgane megle. V trenutku je bila noč in že je Elijev bič zasikal proti ogrom- nemu prepadu Utrujenega vrha. Razbesnela se je huda ura in nalive vode je kmalu spodjedel preperelo steno na pobočju Ušja, ki je s tres- kom zgrmela po bregu, se zdrobila in vsula čez cesto. Čez grušč in med skalami si je izkopal strugo hudournik.

V kočo Pri izviru se je zateklo precej nedelj- skih izletnikov. Prostor se je kmalu napolnil z zadahom po potu in strahu; v medlem siju brliv- ke so se očrtavale velike oči in živčne kretnje; nekateri so glasno in hitro govorili; če je kdo umolknil, ga je hitro nadomestil drugi. Beseda je zastala le od časa do časa, ko so se od groma zatresla okna in se je prostor napolnil z bleščečo modrikasto svetlobo.

Od drugih pritisnjen v kot, naslonjen na to- čilno mizo je stal Trentar Joža. Ni gledal po ljudeh, dojemal jih je z vsem svojim bitjem. Vi- delo se je, da bi jih rad pomiril. Obzirno je na- govoril nekega gospoda in njegovo soprogo — ki sta ga sicer nekaj trenutkov hlastno poslušala — toda njegova obzirnost, njegovo mirno, počasno govorjenje, njegova skromna drža in preveliko hotenje, da bi pomagal, so povzro- čili, da sta se obrnila od njega in s še večjo vnemo sodelovala v brisanju potnih obrazov, pri- kriterjem prisluškovanju in neumnem govorjenju.

Odprla so se vrata. Gruča mokrih postav je rinila v prostor. »Spodaj je plaz zasul cesto!« »Avtobus ne more naprej!« »Treba bo obve- stiti cestno službo!«

»Toda kdo?« sem v kotu sedeč skoraj za- smehljivo sam pri sebi zastavil vprašanje. Po- gledi so se umikali drug pred drugim.

Opazil sem, kako sta se srečala pogleda voznika in njegovega spremljevalca in že je njun pogled obvisel na Jožu. Da, Joža je od tu doma in najbolje pozna pot.

In ni ga bilo treba prepričevati. Tudi njemu se je zdelo umevno, da gre on sam. Takoj so hiteli vsi na pomoč. Dali so mu v roke žepno svetilko; našel se je tudi star dežni plašč, in med tem ko so mu ga oblačili, so ga z navdu- šenjem in občudovanjem trepljali in bodrili. Ne- kdo mu je ponudil celo kozarček: »Za koraj- žo!« Videl sem, kako je Joža nenadoma postal prisiljeno vljuden in tudi obraz se mu je neko- liko spremenil. Morda je pomislil, da igra klov- na, morda ga je zbolela plitvina okolice ali mnogo let trdega življenja. Kdo bi vedel! Od- prla so se vrata in vzela ga je noč. Pri srcu me je stisnilo.

Človek išče in tudi najde tisoč neizpodbitnih dokazov za pravilnost svojega postopanja, po- sebno takrat, ko opravičuje svojo pasivnost ali nezavzetost. Resnica pa je le, da želi ubežati negotovosti, odgovornosti in tesnobnim občut- kom. Če se tega zave, je komaj na začetku, premagati mora še samega sebe.

Bil sem besen na te »pritepence« in še po- sebno na Jožo, ker se je dal tako speljati. To- da nisem mogel drugače, kot da sem vstal, si začel optavati svoje stvari in skušal pre- gnati iz zavesti bolečine v mišicah, ki so ostale po štiridnevem lomastenju po hribih. Nekdo me je vprašal, če grem za Jožo, in nato do- stavil, da je tako prav. Najraje bi ga bil treščil. Počasi pa me je postalo sram pred samim se- boj in tudi pred drugimi. Hitro sem odšel, kot pobalin, zasačen od drugih prestopnikov pri ne- dovoljenem poslu.

Nesnaga je nažrla človeško srce, nažrla je živad in celo drobne rastline. Narava ni mogla vzdržati, izbruhnili je z vso močjo, zadrhteli so celo osamljeni in prekaljeni viharniki. S strmih bregov so grmeli slapovi, narasla Soča je spo- daj pritajeno šumela in pljuskala. Mlinarica se je utapljala v obilju vode. Ob grmenju in slepe- čih bliskih, ki so prihajali kakor izpod roke mo- gočnega varilca, ki hoče z obločnim plamenom spojiti nebo z vrhovi zemlje, je nehote zasta- jala noga. Zdelo se je, da se bodo gore zdaj zrušile v dolino. Dolina pa je trpela in živela. Zavil v plašč tesneje kot običajno, s klobukom

pomaknjenim na čelo je sedel na skali Kugy. Tudi v hudi uri ni zapuščal svojih ljubljencev; vedel je, da bodo izšli kot zmagovalci — čistejši in ponosnejši. Zavzdihnil je pod rušo stari Tožbar Špik, ko da bi se še vedno boril z medvedom pod Planjo in bi hotel stresti s sebe orjaško deblo spodžaganega mecesna, pod katerim mu je zastalo srce. Tudi njegovega soseda Komaca - Divjega Joža so zdramili spomini na vrtoglave višine in na gamsove police v kraljestvu Triglava. Nižje v vasi pa so bili živi ljudje in tja sva hitela. Prišla sva do poševno nasutega plaz. Dvajset metrov pod nama, na levi strani je divjala razpenjena Soča. Brez postanka sva zakoračila po nasutem kamenju. Tu mi je še bolj padel v oči Trentarjev lahni in gibčni korak. Zdel se mi je kot meglica, ki mehko in tiho drsi ob prepadni steni, zaobjame kamen za kamnom, se tu pa tam skoraj predrzno zaziblje nad breznom in že se skrije za preklanim razom.

Pot nama je zaprl približno tri sežnje širok hudourniški potok. Joža je za trenutek posvetil čezenj, nakar sva zabredla. V vodi do sredine kolena sva previdno napredovala tipajoč z nogami. Bila sva čez polovico, ko je neznansko počilo. Po zraku je šinil ogromen električni naboj, ki se je razcepil v več jezikov in se zaril v pobočje nad nama. Za trenutek oslepljen sem bolj čutil kot videl, kako je Joži spodneslo noge in je s svetilko vred zletel v vodo. Skočil sem za njim in na slepo zagrabil. Ujel sem ga trdno pod ramo. Toda ko sem ga sunil kvišku, da bi se ujel za noge, je tudi meni spodletelo in padel sem še sam. Zastonj sva z nogami grabila za oporo, grušč se je udajal in z nama skupaj počasi drsel navzdol. Z eno roko sem še vedno držal Joža, s cepinom v drugi pa sem kot nor mlatil okrog in upal, da se bo cepin v nekaj zaril, pa čeprav nisem vedel, kaj bi to lahko bilo. Po več brezuspešnih udarcih se je konica zabila v nekaj mehkejšega. Ob blisku sem pozneje videl, da je bil to štor viharika, ki je motal iz melišča in ki ga je neurje bogvedi kje utrgalo in prineslo navzdol. Z muko sva se postavila na noge in zlezla iz vode. Počutil sem se strašansko bedno. »Hvala, gospod«, sem komaj slišal Jožo, ki se mi je zahvalil. Ostala sva brez luči, zato sem prijel Trentarja za ramo. Poznati je cesto kot svoj žep, in ko sva nadaljevala pot je bil zares kot angel varuh. Nekje na dnu sem bil zadovoljen za Jožo in zato ker sem nekoliko rešil sebe in one tam v koči.

Nevihta se je že precej unesla, ko sva čakala pred neko hišo, da nama odprejo. »Hvala Bogu, prišli smo«, je dejal Trentar. »Kaj verujete v Boga, Joža« mi je nehote ušlo z jezika, čeprav sem prepričan, da je tako vprašanje, posebno v gorah — in tudi nasploh — nespodobno. Kako je »smešen« ta »kmečki« izraz — nespodobnost. Kot pošten in preprost človek, ki

je danes tako strašno nebogljen. »Organiziraj se! Zahtevaj pravico! Le masa te bo rešila!« mu vpijejo »razsvetljeni« verniki, neverni in novi odrešeniki, ki se koketno spogledujejo s sto egoizmi in bi hoteli biti zaradi prestiža nosilci resnice. Poštenjak utone in naroči močnejše pijače. Sodobni filister pa se lenobno zažre v dušo vsakega naslednjega romarja in ga svetohlinsko sprašuje, kakšen je Bog in kako se veruje, čeprav ve, da se Boga ne more zgraditi z besedami.

Trentar pa ni zmozel, da ne bi odgovoril. »Bog mora biti; toda daleč je. Saj veste, življenje je zelo težko in danes ne razumemo vsega,« je počasi kot vedno spregovoril.

Sporočila sva o nezgodi in odšla v gostišče. Lokal je bil prazen, le v kotu je bilo nekaj priletnih domačinov in k njim je prisedel Joža. Staknili so glave skupaj. Le tu pa tam se je dvignila roka s čašo in je padla beseda. Bili so si zelo podobni. Ista narava jim je s težkimi bremenih rahlo upognila pleča in jim izoblikovala miren in strašansko potrpežljiv značaj. Žive oči in skoraj otroški izrazi pa mi niso dovolili, da bi jim presodil leta.

Lepo dekle mi je ob pultu natočilo kozarček žganja in vesele nagajivosti. Obšla me je velika in zadovoljna utrujenost. Odkolovratil sem po stopnicah navzgor v sobo.

Ko sem odgrnil odejo in videl bele in čiste rjuhe, se mi je zavrtelo v glavi in zdelo se mi je, da padam v globoko brezno, na dnu katerega je bila postelja. Zagotovo vem, da sem spal, še preden sem priletel vanjo.

MILENA MERLAK

Smreke ne morejo ubežati...

Ne, smreke ne morejo ubežati, ko sonce zgosti svoje žarke v zažigalni povečevalni leči — slučajno ali nalašč vrženi med suho in slamnato rumeno močvirsko travo.

Smreke ne morejo ubežati pred ognjenimi rokami, ki pekoče objemajo debela, plezajo kvišku od veje do veje, dokler niso od tal do vrha en sam plamen.

Ne, smreke ne morejo ubežati: njihove korenine ostanejo tudi v smrti zveste vedno istim tlom.

POTEK ŠTUDIJSKIH DNI

Zanimive teme, nov prostorski okvir in rekorden odziv javnosti: to so prvi vtisi za kroniko o 11. študijskih dneh Društva slovenskih izobražencev. Če šele za vsem tem omenjamo bolečo odsotnost pokojnega »graditelja in sejalca«, profesorja Jožeta Peterlina, je to le zato, ker njegovo ime povezujemo s prvo mislijo tega zapisa: z mislijo, da se DRAGA nadaljuje in da s tem izpolnjujemo njegovo duhovno oporoko, ki je ni zapisal na papir, marveč v srca svojih prijateljev in sodelavcev.

Letos smo obravnavali »troje žarečih problemov, troje pristopov k slovenskemu dnevu«, kot je napovedal eleganten informativni bilten, razposlan po vsej Evropi in čez oceane. Preletimo jih po vrsti, kot so se odvijali 4. in 5. septembra v parku oziroma v dvorani Finžgarjevega doma na Opčinah.

»Marksizem in svoboda«. Predavatelj Franček Križnik, štajerski rojak, duhovnik in slušatelj teološke fakultete v Münchnu, je na univerzitetni višini podal historiat marksistične teorije s posebnim ozirom do problema svobode. Preda-

vanje je bilo na filozofski ravni in se je le ob citiranju nekaterih marksističnih sociologov, predvsem poljskih, približalo tisti konkretnosti, ki si jo je pričakoval poslušalec, nepripravljen na akademsko višino tega prvega posega. Če je bila ta višina na škodo poljudnosti, je pa dala Dragi tisto kvalitetnost, ki jo terja študijska raven.

»Dileme svobodnega tiska«. O tej žgoči temi je spregovoril dr. Kazimir Humar, urednik »Katoliškega glasa« in ena najuglednejših osebnosti v zamejski publicistiki in prosveti. Zaradi nazorosti je predavatelj razvijal svoje teze ob konkretni naslonitvi na rojstvo in nadaljnji razmah goriškega tednika, pri čemer pa je poudaril — tudi v debati — da si njegov list gotovo ne lasti monopola nad svobodo v zamejskem tisku. Posebno zanimiv in aktualen je bil tam, kjer je nakazal konflikte, ki lahko nastanejo med dolžnostjo svobodnega obveščanja in komentiranja ter med temperamentnostjo, ki lahko vzbuja napačen videz napadalnosti. S tehtnimi mislimi in citati je utemeljil poslanstvo svobodnega tiska

mentidokumentido

RESOLUCIJA

Slovenski izobraženci iz zamejstva, zdomstva in matične domovine, zbrani 4. in 5. septembra 1976 na študijskih dneh »Draga 76« na Opčinah pri Trstu, na katerih so razpravljali o obče priznanih vrednotah svobode in demokracije na vseh področjih človekovega delovanja tako na osebni ravni kot v širši družbeni skupnosti,

UGOTAVLJAJO

da sta ti vrednoti tudi v današnjem času še vedno tepnani in s tem posredno okrnjene tudi človečanske in priznane pozitivne pravice tako posameznikov kot širših družbenih in narodnih skupnosti. V tem pogledu so posebno prizadeti naši rojaki na Koroškem, ki prav v teh dneh bijejo usoden boj za svoj svoboden obstoj in razvoj, ko se odločno upirajo sklepu avstrijske vlade ob soglasju vseh avstrijskih strank o preštevanju kljub jasno izraženemu nasprotovanju celotne slovenske manjšine, ki iz jasnih razlogov odklanja pogojevanje narodnostnih pravic na podlagi preštevanja pripadnikov narodne manjšine.

Zato udeleženci teh študijskih dni ne morejo mimo tega težkega trenutka, ki ga preživljajo koroški Slovenci in gradiščanski Hrvati, ter odločno

PROTESTIRAJO

proti krivičnim nameram avstrijskih oblasti, ki zasledujejo

njihovo asimilacijo in s tem kršijo 7. člen državne pogodbe.

Medtem ko slovenski izobraženci, zbrani na teh študijskih dneh,

IZRAŽAJO

koroškim rojakom svojo polno solidarnost,

POZIVAJO

vse odgovorne kroge — posebno še one v matični domovini — da z ustreznimi koraki — tudi s posegi v OZN — preprečijo nameravano raznarodovanje slovenske narodnostne skupnosti na Koroškem.

UDELEŽENCI ŠTUDIJSKIH DNI

DRAGA '76

Opčine, 5. septembra 1976

PO DRAGI '76

S prošnjo za objavo v glasilih:

DAN, DELO - Ljubljana, DELO - Trst, GOSPODARSTVO, KATOLIŠKI GLAS, LJUBLJANSKI DNEVNIK, MLADIKA, MOST, NAŠI RAZGLEDI, NAŠ TEDNIK, NOVI LIST, NOVI MATAJUR, PRIMORSKI DNEVNIK, RADIO TRST A, RTV KOPER, RTV LJUBLJANA, SLOVENSKI VESTNIK, VEČER, ZALIV.

Ob sklepu letošnjih študijskih dni DRAGA 76 na Opčinah smatra pripravljalni odbor DSI za umestno, da posebej ogovori slovensko kulturno javnost.

Letos je bilo prvič, da je DRAGA morala tvegati svoj študijski načrt in svojo organizacijsko izpeljavo brez

DRAGA '76 NA OPČINAH

v dobi spopadov med demokracijo in avtoritarnostjo.

»Troje velikih sporočil: Kette, Cankar, Kosovel«. Pisatelj Boris Pahor je z vehementnostjo, ki nas je dražljivo presenetila kljub poznavanju plemenite zagnanosti tega samotnega (a ne osamljenega!) bojevnika za vse pravične slovenske pravde, skoraj nanovo odkril publiki DRAGE tri velike slovenske duhove. Prikazal je njihovo slovensko močatost, socialno čutečnost in idejno bistvo. Pahor je z neverjetno pieteto, poštenostjo in pogumom posvetil v intimnost Treh, ki so jih nekateri ocenjevalci slovenske polpreteklosti ali pozabili ali pa politično prikrojili po svojih potrebah. Vse to (in še posebej dokumenti, s katerimi je Pahor ob zares prizadetem portretiranju treh velikih Slovencev pokazal na kričeče analogije med nekdanjimi in sedanjimi tiskami našega naroda), je predavatelju prineslo aplavz.

Vsem trem predavanjem je sledila razgibana debata, ki so jo vodili predstavitelji letošnjih govornikov Sergij Pahor, Saša Martelanc in prof. Martin Jevnikar.

V kroniko letošnje Drage spada tudi nedeljska maša na prostem, ki jo je v imenu nadškofa Cocolina daroval vikar mons. Škerl. Kulturna poslastica je bilo predvajanje filma o delu akademskega kiparja Goršeta, enega najzvestejših gostov vsakoletne Drage. Udeležence je nadalje prijateljsko ogovoril »svetovni popotnik« prof. dr. Andrej Kobal, avtor enega največjih bestsellerjev v zgodovini slovenske memoarske književnosti. Po svojih predstavnikih, predvsem pa v živi zavesti vseh navzočih je bila v Dragi na Opčinah prisotna tudi slovenska Koroška, ob čemer se je spontano porodila resolucija o solidarnosti z brati onkraj Karavank.

Na prvi dan DRAGE sta vse navzoče uradno pozdravila tržaški občinski odbornik Lonzar in podpredsednik deželne vlade Stopper.

Letošnja DRAGA je uvedla novost tiskovne konference, na kateri so prireditelji dan pred začetkom predstavili javnosti predavatelje in prikazali zgodovino ter cilje študijskih dni.

T. S.

svojega ustanovitelja in animatorja prof. Jožeta Peterlina. Z njegovo smrtjo ji je zmanjkala ne samo njegova slovenska in krščanska zavzetost, ampak tudi njegova organizacijska nadarjenost in, kar je še posebej zaznamovalo kulturni profil DRAGE, njegova osebna uglajena odprtost. Bila je še druga težava: nenaklonjena orkestracija določenih občil, ki so skušala DRAGO vnaprej politično dis-

kreditirati kot tribuno slovenske emigracijske desnice, uperjeno proti obstoječi družbeni ureditvi v matični Sloveniji. Dodati je treba še tretjo težavo, ki je bila v zvezi z organizacijsko preselitvijo na Opčine.

O organizacijskem in študijskem uspehu 11. DRAGE, o njeni aktualnosti in kvaliteti ne morejo soditi organizatorji, ker pripadajo take ocene javnosti. Toda množič-

Del poslušalcev v zeleni oazi
Finžgarjevega doma na Opčinah

Med predavanjem dr. Kazimira Humarja v nedeljo zjutraj

nost obiska (največjega doslej v kroniki DRAGE), živahnost diskusije (s trideseterico diskutantov), visoka kulturalnost ozračja, še privzdignjena z obiskom dveh očakov slovenske kulture, kiparja Goršeta in pisatelja Kobala, nam govorijo za to, da je predlagana tematika zadela v živo sedanjega slovenskega duhovnega trenutka. Naj dodamo, da smo med nekaj stotin udeležencev opazili tudi razumnike iz SR Slovenije, in to v nič manjšem številu kakor v prejšnjih letih.

Brez samoveljiča lahko torej beležimo kulturni podvig, ki se je tako s svojo problematiko kakor s svojo odmevnostjo spet pomembno zapisal v naše kulturno dogajanje.

Zaradi tega je tem manj odgovoren pristop, s katerim se je letošnje DRAGE lotil tržaški slovenski dnevnik.

Etiketirati letošnjo DRAGO s takšno stalinistično preproščino, in to v letu 1976, ko pluralizem jemlje ne samo kot taktično, ampak tudi institucionalno izbiro celo Komunistična partija Italije, še več, v istih dneh, ko predsednik RK SZDL Mitja Ribičič v bližnji Lipici vabi h kritičnosti celo matične kulturnike, je početje, kateremu se zdi DSI pod čast odgovarjati.

Pripravljalni odbor DSI slovesno izjavlja naslednje: vse dokler se DRAGA ne izjavi proti sedanji ustavni ureditvi SFR Jugoslavije in proti njeni ozemeljski nedotakljivosti in celovitosti, je vsaka beseda o kakem argentinstvu DRAGE provokacija in laž. Kar pa se tiče idejnega pluralizma DRAGE, spada ta pluralizem v njen neodpovedljivi moralni statut od njenega prvega početka.

Predavanja in debatni posegi na letošnji DRAGI bodo objavljeni v našem prihodnjem zborniku, tako da si bo lahko vsakdo ustvaril nepopačeno sodbo o resnični vsebini in resničnem tonu letošnjih študijskih dni.

Na koncu se organizatorji javno zahvaljujejo vsem, ki so pomagali k uspehu tega našega kulturnega sreča-

nja: predavateljem, diskutantom, tehnično-upravnemu osebju in ne nazadnje slovenski javnosti, ki je s svojo tako široko navzočnostjo potrdila vitalnost naše že nad desetletne pobude. Na svidenje v DRAGI 77!

DRUŠTVO SLOVENSKIH IZOBRAŽENCEV
— pripravljalni odbor —

Trst, 14. septembra 1976

VLADIMIR KOS

Morda sem šepnil še zate

Ležeč na hrbtu sem videl
zelene javorjeve zvezde
rdeti
v svodu
brez v ogenj stisnjenih ust.
»Že čas je?«
sem šepnil travam.

In končno veter je vzdihnil,
tako kot veter zna:
na sredi povesti,
pisane
z zvonci v molk
pašniku.
S stezó za prelom poglavja.

25 LET SKAVTIZMA MED NAMI

Slovenski zamejski jamboree in delovni tabori za pomoč potresencem v Beneški Sloveniji — ta dva dogodka sta letos sprožila v zamejskem tisku vrsto člankov in poročil o delovanju skavtov in skavtinj. Drugače gre njihovo delo precej neopazno mimo sredstev javnega obveščanja in zavesti naše skupnosti. In vendar je tiho vzgojno poslanstvo zelo pomembno. Saj so prizadevanje za vsestranski razvoj mladega značaja, skrb za zdravo življenje, predlaganje idealov, kot so spoštovanje in delo za bližnjega, odkrivanje Boga in njegove volje, rast iz bogastva narodnega občestva, gotovo nekaj osnovnega za vsako človeško skupnost.

Jasno: tudi skavtska organizacija ne uspe v vseh svojih načrtih in ne pozna edine prave poti, vendar ima med nami, če gledamo stvarno, nena-domestljivo vlogo.

Skavtska vzgoja poteka ob tedenskih sestankih in dejavnostih majhnih skupin, le nekajkrat na leto so na sporedu take akcije, da imajo širši odmev. A to nič ne zmanjšuje pomena tega dela, nasprotno, saj gotovo ni lažje od bučnega nastopanja in pisanja izjav. Na take sestanke se zbira v tržaški in goriški pokrajini skoraj 500 slovenskih deklic in deklet, dečkov in fantov.

Slovenski zamejski jamboree ali prvi veliki skupni tabor tržaških, goriških in koroških skavtov in skavtinj je bil življenjska proslava 25. obletnice začetka skavtizma med Slovenci v naši deželi. Oktobra leta 1951 je pod vodstvom takratnega škedenjskega kaplana Lojzeta Zupančiča nastala prva skavtska skupina. Od takrat je or-

ganizacija rastla in živela z leti pa so se ji pridružile organizacije skavtinj v Trstu in skavtov ter skavtinj na Goriškem.

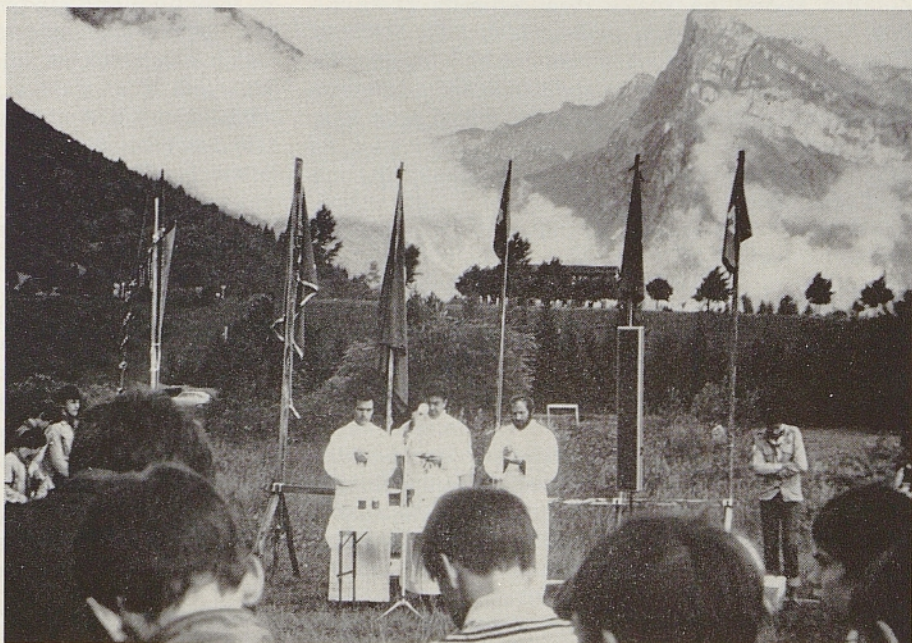
Zamejski jamboree je bil tudi prva večja skupna dejavnost teh skupin, ki se združujejo v Slovensko zamejsko skavtsko organizacijo. Pridružili pa so se jim tudi koroški skavti, ki obstajajo od leta 1959. Taborjenje 200 mladih treh pokrajin je s 25-letnico obstoja organizacije v Trstu in mesecem delovnih taborov v Benečiji gotovo eden dogodkov leta za našo manjšino.

Pred novo zvezo in njenimi sestavnimi skupinami so zdaj vprašanja, ki jih bodo morali voditelji reševati: od običajnega pomanjkanja navdušenih delavcev, ki bi mogli opraviti vse potrebne naloge, do iskanja pravega odnosa do dogajanja v družbi, problema koedukacije (letos so pred jamboreejem najmlajši člani in članice s Tržaške že imeli skupno taborjenje, ki je povsem uspelo), posodabljanja programov in iskanja za današnjo mladino primerne načina predlaganja vrednot, ki so organizaciji vodilo. Manj bistveno, a pomembno, je tudi vprašanje mednarodnega priznanja te manjšinske skavtske organizacije, ki plodno deluje že 25 let. Po mednarodnih skavtskih pravilih je za to potrebna povezava v državno zvezo. V Italiji zveza združuje dve skavtski organizaciji. Nič ne kaže, da bi obse končno enakopravno sprejeli še slovensko.

Ob 25-letnici je torej zamejski skavtizem še ves mlad in ima pred sabo pomembne naloge.

i j

Pod mogočnimi vrhovi, po katerih so se plazile jutranje megle, so skavti prisostvovali daritvi sv. maše na jamboreju 1976.

Vzhodnonemški »čudež«

Vedno znova, ko so olimpijske igre za nami, se sprašujemo, ali je še vredno govoriti in toliko pisati o vrednosti in prestižu, ki naj bi ga igre imele. Čeprav vedno sproti ponavljamo, da je olimpijsko tekmovanje predvsem tekmovanje posameznikov in ne držav, vedno in sproti zapišemo veliko napako, da tudi mi vneto štejemo kolajne in delamo lestvico najuspešnejših držav. Vendar pa ostaja dejstvo, da so mimo vseh kriterijev in najrazličnejših lestvic največji zmagovalci letošnjih enaindvajsetih olimpijskih iger predstavniki iz Vzhodne Nemčije. Pomisliti moramo na to, da je uspelo tem tekmovalcem, in to celo na ameriškem kontinentu, izpodriniti ZDA z drugega mesta na lestvici najuspešnejših športnih svetovnih velesil. Poudariti moramo tudi to, da se je Nemška demokratična republika na tej lestvici močno približala velikom Sovjetske zveze. Že čez štiri leta, ko bodo na sporedu olimpijske igre v Moskvi, utegne priti do velikega preobrata. Ob koncu letošnjih iger je svet kar onemel in se z občudovanjem zastrmel v blišč vzhodnonemških olimpijskih odlikovanj. Zgovorna je statistika, ki so jo sestavili, ko je zastor padel na letošnje igre. Ta statistika neoporečno dokazuje, da pride na vsakih 200.000 nemških državljanov ena olimpijska kolajna. Ta podatek se zdi še zanimivejši, če dodamo še primerjavo: če analiziramo športni uspeh Sovjetske zveze, potem ugotovimo, da pride ena olimpijska kolajna komaj na vsaka dva milijona prebivalcev. Seveda pri takih podatkih človek obstane. Jasno je tudi, da svet o tem veliko razpravlja in veliko piše. Nekateri označujejo vzhodnonemške uspehe kot pravo skrivnost, drugi spet imajo to zmago za čudežen dosežek, drugi spet na skritem pretiravajo in šušljajo o magičnih hormonskih izvlečkih - steroidih, ki naj bi jih vzhodnonemški atleti redno jemali in s tem postali nekakšni »super-men«.

Če mirno ocenjujemo razvoj nemškega športa, ne moremo najti ničesar skrivnostnega. Ugotovimo pa to, da je k velikemu uspehu NDR na teh igrah pripomogel predvsem njihov znanstven pristop k športu in to v vseh dolгих letih priprav na olimpijske igre. Pa ne samo to: dejstvo je, da ima šport v Vzhodni Nemčiji v življenju vidno vlogo in da športu pripada tudi vidno mesto v vsesplošni vzgoji vsakega nemškega državljanca. Da je šport temeljna pravica vsakogar, je jasno podčrtano tudi v ustavi, ki pravi, da so telesna kultura, šport in turizem bistveni elementi socialistične telesne kulture ter razvijajo in izpo-

polnjujejo psiho-fizični razvoj slehernega državljanca! Tako zavzema športna aktivnost čisto nove dimenzije: postaja bistveni element pri vseplošni vzgoji vsakogar, postaja pa tudi temeljni faktor pri reševanju vsakovrstnih socialnih problemov. Gunther Heinze, glavni tajnik olimpijskega komiteja NDR, razlaga olimpijske uspehe takole:

»Pri nas zavzema šport velike dimenzije; lahko rečem, da se je z uspehom usidral med široke množice. Agonizem - agonistična tekmovanja so le vrh visoke piramide. Rad bi poudaril, da je pri nas na osnovnih šolah plavanje obvezno za vse, prav tako pa tudi orodna telovadba. Vsaka šola ima svoj lasten športni klub. Vsak tretji odrasel človek je vpisan v eno izmed številnih športnih organizacij in je tudi sam njen aktivni član. Te organizacije redno in na vseh področjih organizirajo najrazličnejša rekreacijska športna tekmovanja. Ministrstvo za šolstvo rešuje in propagira šport seveda na šolski ravni. Del dobička tovarn je namenjen gradnji novih modernih športnih objektov. Celo šest odstotkov članarine, ki je namenjena sindikatom, je rezerviranih v športne namene. Tudi ženske so na tem področju zelo aktivne: v svojih organizacijah prirejajo telovadne tečaje, ki so dostopni vsakomur. Isto dejavnost zasledimo tudi pri vseh mladinskih in prosvetnih krožkih. Ti podatki so vsekakor dovolj zgovorni in jasno pričajo, da slovi vzhodnonemški šport na masovnih akcijah. V tem pa se skrivajo vse skrivnosti za uspešnost naših atletov. Dva milijona in pol fantov in deklet, od dvanajstega do osemnajstega leta, se vsaki dve leti srečuje na »Špartakijadi«. Najboljših deset do dvanajst tisoč športnikov se potem pomeri v finalnem tekmovanju. Tovrstna tekmovanja pa so obenem tudi največja kovačnica športnih talentov. Zato ni nič čudnega, če potem na olimpijadi atleti iz NDR osvajajo kolajne kot za stavo.«

Če k tem Heinzovim besedam še dodamo, da vrhunske atlete še izpopolnjujejo z znanstvenimi pristopi, da jih gradijo v »laboratorijih«, kot nekateri pravijo in namigavajo, je slika še popolnejša. In če se človek potem ozre na italijansko športno realnost, če pomisli na tisoče naših otrok, ki so že v rani mladosti potrebni korektivne telovadbe, in če pomislimo, da država na to mirno gleda in ničesar ne ukrene, potem se moramo ob vsem tem vsaj zamisliti.

IVAN PETERLIN

Slovenščina v Avstraliji

Avstralija je bila zadnja celina, na katero so se začeli izseljevati Slovenci. Pred zadnjo vojno jih ni bilo tam niti sto, po vojni pa so se vseljevanju vrata na široko odprla in danes jih je tam nekaj nad deset tisoč. Mnogo jih je tudi iz Trsta in slovenskih krajev v Italiji. Vsem se razmerno dobro godi in večina ima lastno hišo.

Slovensko kulturno središče je v Sydneyu, kjer jih je kakih 3 tisoč. Tam izdajajo slovenski frančiškani osrednjo revijo *Misli*, imajo Slovensko društvo Sydney, Slovenski dom, tri zasebne slovenske osnovne šole in razna druga društva.

Največ smisla za organizacijo imajo Slovenci v Melbournu, kjer jih je nad 3.000. Tu imajo od 1955 Slovensko društvo, ki izdaja tiskan *Slovenski vestnik*. Prav tako imajo Slovenski, Baragov in Slomškov dom, slovensko osnovno šolo, otroški vrtec, razna društva in zборе. Zasebne šole so tudi v drugih mestih, kjer je več Slovencev.

Zdaj so Slovenci v Melbournu dosegli velik državni uspeh: država Victoria, kamor spada Melbourne, je dovolila, da se vpelje slovenski jezik kot učni predmet v tri tamkajšnje državne srednje šole (High School). Pogoj je, da se priglasi dovolj učencev, ki si izberejo slovenščino namesto drugega tujega jezika. Z leti bo postala slovenščina tudi maturitetni predmet, vpeljali pa jo bodo lahko tudi v drugih mestih.

Največ zaslug za to si je pridobila gospa Aleksandra Ceferin, ki je na vladno željo sestavila program in izbrala učne knjige. Naročila je tržaške šolske knjige. Kot zanimivost naj povemo, da je Ceferinova Ljubljankanka (Aleksandra Vadnjal), ki je prišla po vojni v Trst, obiskovala tukajšnjo Višjo realno gimnazijo (danes Licej Fr. Prešeren), odšla 1950 v Avstralijo, dovršila tam šole in se poročila z Ljubljancanom Dragom Ceferinom.

Slikarka Bara Remec razstavlja v Argentini

V gornji dvorani Slovenske hiše v Buenos Airesu je v začetku septembra razstavljala keramiko in risbe slikarka Bara Remec. Uvodno besedo je na otvoritvi razstave v soboto, 4. septembra, spregovoril arh. Jure Vombergar, vodja likovnega odseka Slovenske kulturne akcije. Umetnica je ob tej priložnosti predstavila tudi svoje najnovejše magnetofonske zapise izvirnih araukanskih balad in romanc.

Uspeh slovenskega dirigenta

Junija in julija letos je Slovenec Drago Marijan Šijanec dirigiral dva koncerta argentinskega Državnega simfoničnega orkestra. S prvim je dejansko začel letošnjo simfonično sezono tega najmočnejšega argentinskega instrumentalnega organizma. Šijanec, ki je redni ustvarjalni član v glasbenem odseku Slovenske kulturne akcije, je v argentinskem glasbenem življenju poznan z umetniškim imenom Mariano Drago. Koncert je bil dogodek za Buenos Aires, ne samo, ker je z njim Državni simfonični orkester začel letošnjo sezono, marveč ker je dirigent segel za prvo predstavitev tega orkestra po izredno zahtevnem sporodu. Kritika je koncert ocenila izredno laskavo.

VLADIMIR KOS

Oddih (v težaškem ritmu dob dežja na Vzhodu)

*Ob postelji vročičnega neba
sedi s hladječimi cvetovi Adzísáj
le zemljica.*

*Rosi, ves dan rosi
na tokijske zidove.*

*V zavese prazno pleskane noči
lovi se, skriva, pada, vstaja težki dih,
in vetra glas
je komaj rahel piš,
ko vest izroča borom.*

*Kjer plahe lučke v bledem licu streh
strmijo v svet,
so oken vlažne ustnice še stisnjene.
Le riž pretaka up
v zelenkasto zdravilo.*

*Potem je praznik Svetega Duhá.
Nebo za hip spet najde modrobel smehlaj
za strah zemljé.
Vodé zažigajo
svobodnih src kadilo.*

Deževna doba na Japonskem traja približno en mesec in se zaje v kepžo ne le Evropejca, marveč tudi Japonca. Zrak je vlažno težak in veter je skoraj brez svežine. Pevec te pesmi pa najde v prazniku Binkošti — ki letos sovпада z deževno dobo — svežino, ker je Sveti Duh resničen tolažnik. »Dobe« v naslovu so časovno različne dobe raznih pokrajin.

MLADEMU ZNANSTVENIKU V SPOMIN

17. aprila letos je sredi idile naravnega parka Shenandoah pri Washingtonu umrl za srčno kapjo 37-letni znanstvenik slovenskega rodu, Mihael Tomaž Kobal. Zadnje, kar je slišal v svojem življenju, je bilo ptičje petje. Ob njegovem trupu, ki ga je našel gozdni nadzornik, so bili še vključeni posnemalni aparati, s katerimi je šel loviti gozdne zvoke malih pevcev, da bi jih kasneje študiral kot specialist za akustično fiziko. V oni dolini miru se je ustavilo srce človeka, ki je bil prežet z dobroto in znanstvenim talentom, ki je prejemal ne samo ameriška, ampak že tudi mednarodna priznanja.

Mihael Tomaž je bil sin prof. dr. Andreja Kobala, slovenski javnosti znanega po edinstveni knjigi spominov v dveh delih »Svetovni popotnik pripoveduje«. Oče, ki mu strašni udarec ni spodsekal življenjskih sil, se mi je v zadnjem pismu takole izpovedal: »Ni mi bil samo vzoren sin, tudi najboljši in najzanesljivejši prijatelj. Kjerkoli je bil, doma v Washingtonu ali na dolgih potovanjih v raznih delih sveta, vsekdar sem prejel od njega po dve pismi ali karti na teden. In v vsaki taki pošti je pripisal tudi kakšen slovenski stavek, kot sem ga naučil pred dawnimi leti«.

Mihael Tomaž Kobal je bil strokovnjak za akustiko. Svoje izjemno znanje na tem področju je nudil v obliki čiste znanosti, posebej pa tudi v praktičnih aplikacijah za industrijo in individualne človeške potrebe. V poslednjem razdobju svojega mladega življenja pa je posvečal posebno pozornost fiziki zvoka za astronautiko. Tako bo njegovo ime povezano tudi z očarljivo človeško avanturo tipanja v vesolje. Slednje je bilo sploh sestavni del njegove zvedave narave. Že pri trinajstih letih je — kot omenja njegov oče v svoji knjigi — izdelal lasten teleskop. Sam je izbrusil močne leče, jih vdela v 3 metre dolgo cev z vsemi napravami za usmerjanje v nebesna telesa. S to lastno napravo je z očesom prodrl vse do Jupitrovih lun. Ta astronomski hobby je

kasneje razvil do znanstvene višine ter je postal tudi član in dopisnik Zveze ameriških astronomov, s katerimi je bil celo na številnih odpravah po Srednji Afriki in Avstraliji za študiranje sončnih mrkov. Genialno nemirni fant je poleg tega že v gimnaziji sam izdelal spektroskop, ki je kasneje prišel v rabo tudi za kriminalistiko.

Ko je končal študije na Brown univerzi, eni najzahtevnejših na področju fizike in eksperimentalne matematike, je obiskoval še vrsto drugih uglednih visokih šol. V tem kopičenju znanja, ki nima nobene zveze z lovom za diplomami, je bil podoben svojemu očetu, ki se nam v svojih spominih izpoveduje kot prav tak strasten iskalec vedno novega pri poglobljanju visoke izobrazbe. Življenjsko bazo si je mladi Kobal izbral pri državni znanstveni ustanovi USA Bureau of Standards, kjer so cenili ne samo njegovo vestno tekoče delo, marveč tudi znanstvene posege, ki so šli od strokovnih člankov pa do znanstvenih poročil na simpozijih po vsej Ameriki. V hiši svojega očeta si je opremil tak laboratorij in tako knjižnico, da je moral njegov ravnatelj priznati, da niti vladni Bureau ne premore česa podobnega.

Imenu Mihaela Tomaža Kobala je neizbežno usojena ovekovečenost v leksikonih, tudi na slovenskih tleh. Tam bo seveda mnogo več znanstvenega kot v tem spominskem zapisu, ki naj bo le v spoštljivo evidenco naši javnosti. Kdo drug bo na pristojnejšem mestu zapisal kaj vse tehtnejšega o človeku, ki je zgodaj dozorel na družinskih popotovanjih po svetu, ki so znanosti zapisanega fanta obogatila ne le z razgledanostjo, marveč tudi s skromnostjo in krotkostjo izbranih duhov. Naj počiva v miru, ta zlahtni poganjek z drevesa, katerega korenine segajo v oddaljeno, majhno, vseh presenečenj polno slovensko zemljo.

SAŠA MARTELANC

Nova vlada pred novim šolskim letom

šolašolašolašola

Že v lanskem šolskem letu se je veliko razpravljalo o raznih osnutkih šolske reforme. Šolsko leto se je predčasno končalo, šli smo na volitve, dobili novo vlado in po počitnicah se vračamo za iste šolske klopi. V novi vladi je ostal prosvetni minister Franco Maria Malfatti. Navada je že, da ne le predsednik vlade, temveč tudi njegovi sodelavci - ministri, dajo izjave o svojih načrtih. Tako je tudi prosvetni minister napovedal, da bo novo šolsko leto 1976-77 zares novo v šolski politiki. Novosti naj bi bile naslednje:

- a) odprava popravnih izpitov na osnovnih in nižjih srednjih šolah;
- b) reforma višjih srednjih šol in zrelostnih izpitov;
- c) visokošolski študij se mora prilagoditi gospodarskim, tržnim in družbenim zahtevam.

Učenci, učno osebje, starši in sindikati pričakujejo vrsto obljubljenih ukrepov. Sam prosvetni minister je zagotovil, da bo to šolsko leto odločilno za šolo. Predhodna preučevanja in javne debate so pokazale, kje je treba začeti, kaj družba pričakuje. Zakonski osnutki so pripravljeni, parlament jih bo samo še opilil in z delom pohitel. Država in družba ne moreta dalje čakati na reforme, o katerih se govori že preveč let.

OBVEZNA ŠOLA (vrtci, osnovna šola in nižja srednja šola). Po zagotovilih prosvetnega ministra bo vlada takoj prve mesece (najkasneje do 31. decembra) predložila zakonski osnutek o odpravi popravnih izpitov. Namesto teh pa bi uvedli priložnostne ali dopolnilne tečaje za učence, ki bi take tečaje potrebovali. Tako bo obvezna šola zares formativna in ne več selektivna.

VIŠJA SREDNJA ŠOLA. Vlada ima namen že v septembru predložiti parlamentu osnutek o reformi višjega srednjega šolstva in o ustanovitvi strokovnih tečajev. Vendar to ne bosta dve popolnoma ločeni veji. Učenec, ki bo končal obvezno šolo in ima namen nadaljevati s šolanjem, se bo lahko vpisal na višjo srednjo šolo. Kdor pa nima tega namena, se bo lahko vpisal na strokovne tečaje, ki ga bodo usmerjali in usposabljali za določen poklic. Vendar pa si učenec s to izbiro ne bo zapiral poti. V vsakem primeru bo lahko z malenkostnim izpitom prešel s strokovnega tečaja na višjo srednjo šolo ali obratno.

ZRELOSTNI IZPITI. Kakor je bil zrelostni izpit starega tipa do leta 1968 zares težak, tako je sedanji način izpitov malo zrelosten. V šolskem letu 1976-77 bodo zrelostni izpiti še po starem.

Glasovi o ukinitvi zrelostnih izpitov so brez podlage, ker jih zahteva ustava, ki pravi, da se vsako študijsko obdobje zaključi z državnim izpitom. Nobena politična stranka se doslej ni izrekla za odpravo zrelostnih izpitov, vse pa so za njih temeljito reformo. Treba je najprej reformirati šolo, nato šele zaključne zrelostne izpite. Reforma se mora začeti v I. razredu višje srednje šole in se nato postopoma uveljavljati do zaključnega izpita. Prosvetni minister ima načrt, da bo brž, ko bo sprejeta reforma višje srednje šole, zahteval tudi sprejem načrta o reformi zrelostnih izpitov. Tako bosta istočasno sprejeta dva ukrepa in učenci, ki bodo sicer sledili staremu šolskemu načrtu, bodo šolanje zaključili z reformiranim zrelostnim izpitom, ki bo bolj odprt in formativen. V veljavo pa bi stopil že v šolskem letu 1977-78.

Novosti zrelostnega izpita bi bile naslednje:

- a) strožja selekcija pri pripustitvi k izpitu;
- b) zrelostni izpit pred domačimi predmetnimi profesorji. To bo prisililo dijake, da bodo resno študirali vse predmete pred svojimi profesorji, ki bodo potem sodili o zrelosti;
- c) le predsednik zrelostne komisije bi naj bil zunanji in imenovan od ministrstva;
- č) tri pismene naloge in obvezen razgovor o dveh predmetih, ki bodo skupni za vse vrste matur: materinski jezik z zgodovino slovtva in pa zgodovina z državlansko vzgojo. Nato še izpit iz dveh predmetov, ki ju bodo izbrali kandidati med predmeti zadnjih treh let.

SLOVENSKE SOLE

PRED NOVIM ŠOLSKIM LETOM

V Gorici so rešili vprašanje šolskih prostorov. Nekaj šol se bo selilo v prostore malega semenišča: klasični licej, učiteljišče s tečajem za vrtnarice in nižja srednja šola. V Trstu pa je v veliki stiski znanstveni licej s klasičnimi oddelki. Pereče je tudi vprašanje telovadnice, ki jo mora licej deliti s trgovsko akademijo. Za 25 razredov je na razpolago le ena telovadnica za moško in žensko telovadbo. Rešitve ni, čeprav jo obljublajo že dve leti.

Posvetovalna komisija pri deželni šolski upravi je najbolj delavna v skrbi za šolske knjige. Te dni je izšel I. del Obče zgodovine za višje srednje šole. Knjigo je pripravil prof. Vinko Beličič in obravnava najstarejše sredozemske kulture.

MAKS ŠAH

BILA SEM CENTER POZORNOSTI

Med počitnicami je naša družina dobila še enega člana, ki smo mu dali ime Boštjan. Zato o počitnicah letos pravzaprav ni bilo govora, saj je bilo mobilizirano vse ožje sorodstvo in čakalo, da se sproži alarm. Sicer pa bi lahko rekla, da je »čakal« cel rajon: odkar sem namreč spomladi odložila plašč in je bila nosečnost bolj vidna, sem postala center pozornosti. Še veliko bolj seveda potem ko je vrtec zaprl svoja vrata in sem krožila po trgovinah z Mojco in Jernejem. Skoraj ni bilo človeka, ki se ne bi tako ali drugače obregnil vame — od zdravnika, ki me je sprejel s prav nič navdušenim: »Oh, že spet!« do opazke spredvodnika na avtobusu, češ da se množimo kot zajci. Da ne govorim o starejših gospeh, ki so me zarotniško ustavljale po cesti in ustvarile enotno fronto proti Njemu in moškim nasploh: »Eh, moški, zanjih je lepu — sej znaste, kaku misl'm! Ma pada vse na nas, bužce! Zato me rakomando pazte se za naprej!...« In po bolj ali manj direktnih navodilih, kaj mi je storiti v bodoče, so me ljubeznivo potrepljale po rami in potolažile: »Korajžno, šinjora, kej česte, buljše ku kašna bolezen!« Kot mi je dobro dela ta ženska solidarnost (saj smo navadno bolj naklonjene moškim in manj prizanesljive do lastnega spola), me je po drugi strani včasih zapekla vest, češ — morda pa bi morala popraviti njih prepričanje, da je vsega le On kriv? In pa tudi tretji otrok ne pride nujno »po nesreči«, ampak da ga je mogoče tudi želiti. Vsi ti komentarji so mi dali misliti: če je že tretji otrok taka senzacija, kakšne komentarje bi sprožil šele četrti, peti...

Zato sem bila kar hvaležna Mojci in Jerneju, da se jima je zdela misel o novem družinskem

članu tako čudovita. Majhno nesoglasje je nastalo samo pri vprašanju, ali bo fantek ali punčka. Mojca je namreč trdila, da ima že bratca in da ji manjka sestrice, Jernej pa, da ima že sestrico in da mora dobiti bratca. In tako sta vsak večer pri večerni molitvi prosila Boga: Mojca za sestrice Vido, Jernej pa za bratca Boštjana.

Bog je uslišal Jerneja — sredi julija se je rodil Boštjan. Jernej je bil zelo ponosen, da je njegova obveljala, a tudi Mojca se je hitro vdala in zdaj ji je celo prav, da bo imela dva »princa«. Kadar gremo zdaj z vozičkom na sprehod, kliče za vsemi znanci: »Gospa, gospa, ste videli, kakšnega lepega bratca imamo mi?« Ne eden ne drugi ni prav nič ljubosumen na Boštjana, pač pa sta kar naenkrat postala ljubosumna drug na drugega! Če govori eden z menoj, mora istočasno govoriti še drugi, če pomagam oblačiti ali dajem jesti enemu, da bi šlo hitreje, se takoj oglasi še drugi, naj pomagam še njemu. Če povem pravljico, se najprej skregata, za katerega jo pripovedujem, pa čeprav jo poslušata oba. Pravzaprav zahteva najmanj napora od mene prav najmlajši, Boštjan. Tako gre dan naokoli v mrzličnem tempu in v stalni napetosti, kdaj bo prvi ali drugi ali tretji zajokal. Ob desetih zvečer, potem ko dobi Boštjan svoj zadnji obrok, se kar upehana in brez moči ustavim. A ko jih potem pogledam, kako mirno spijo v svoji posteljici kot trije angelčki, popusti živčna napetost in se obnovijo moči. Ko sem jih zadnjič polna materinskega ponosa občudovala, je Mojca odprla oči in me poklicala: »Mama, veš kaj sem mislila? Da bi zdaj že lahko dobili še eno punčko, da bi imela jaz sestrico! Bo treba spomniti očka, ne?«

ONA

Stroški, ki obubožajo naše življenje

Poleti imamo več časa, zato si lahko privoščimo urico razvedrila. Razvedrilo je lahko — recimo za žensko — listanje po lažji, nestrokovni reviji. Vsak je med listanjem nekaterih revij opazil, da je mnogo strani posvečenih reklamam. Prav to je vzbudilo mojo pozornost; zato sem načrtno začela opazovati reklamo v revijah in časopisih.

Pri reklamnem sporočilu, ki ima za cilj pospešitev povpraševanja po določenem industrijskem proizvodu, ločimo sliko in spremno besedi-

lo. Najprej učinkuje na bralca slika. Na slikah so sami srečni ljudje, ki jih vsakdanje skrbi ne prizadenejo. Namen take slike je jasen: zaskrbljenemu, potrtemu, trudnemu kupcu predlagati podobo srečnega, brezskrbnega človeka. Takšnega, kakršen bi kupec rad bil. Jasno, da ne bo noben kupec postal srečen zaradi takega industrijskega proizvoda. Toda to še ni največja škoda! Najhujše pri tem je, da se kupcu vtisne v podzavest slika, ki jo je videl, vzorec človeka,

ki je na sliki. Pozneje skuša kupec doseči tudi ta vzorec človeka. Posebno pri reklami za nekatere pijače in parfume so skoraj vedno naslikani ljudje iz takojmenovane boljše družbe. Tak želi postati tudi kupec. Ker mu največkrat to ne uspe, nastopi globoko razočaranje in nezaupanje v samega sebe.

Na slikah so lahko tudi otroci, lepi, zdravi, brezskrbno se igrajo. Taki so, kakršne bi si zaželela vsaka mati. V tem je tudi zanka: reklama ne ponuja proizvoda, ampak srečnega otroka. Pomoc za doseg tega cilja je zopet proizvod. Katera mama si ne želi takega otroka, kot je na sliki? Zato vse kupijo ravno tisto marmelado in ne druge, otroke pitajo z vitaminiziranimi preparati, ki jih priporoča reklama.

Tretja važna skupina slikovne reklame so močno stilizirane podobe. Le s svojo čudnostjo pritegnejo pozornost kupca, ki potem prebere še spremno besedilo, v katerem je ključ sporočila.

Napisano spremno besedilo je lahko res spremno, ali pa nosi vso učinkovitost reklame. Slike sem razdelila v tri najvažnejše skupine, ne morem pa istega storiti z besedilom; zato bom kar naštel značilnosti, ki so me najbolj prizadele.

Po navadi prizadene besedilo najosnovnejše težnje pri človeku: gotovost, čut skupnosti, izvirnost, ponos, uveljavitev ali posebnost v značaju. Reklama lahko učinkuje na kupca, tudi če je predstavljena kot rešitev finančnega ali socialnega problema. Gospodinje so posebno občutljive za reklamo, ki obljublja prihranke in razna darilca, ki jih od časa do časa dobijo zraven kup-

ljenih preparatov. Ponekod so čez celo stran opisane značilnosti določenega proizvoda. Dodana je tudi začetna letnica proizvodnje, ki je častljiva in učinkuje kot jamstvo za kvaliteto in priljubljenost. Tudi zaupni kotički ženskih revij so tesno povezani z reklamo, saj je v nasvetih vedno priporočen en sam preparat. Drugih, z istimi značilnostmi, se je treba bati.

Nekaj zaključnih misli: reklama ne ponuja samo nekega proizvoda: daje rešitev za vsak problem, ki je povezan z raznimi človeškimi težnjami. Proizvod je le sredstvo za doseg obljubljenega cilja. Če problema ali potrebe ni, ju reklama ustvari. Obenem pa daje rešitev v obliki reklamiziranega predmeta. Tako reklama, ki ustvari potrebo, privede kupca do nepotrebnih izdatkov.

Kot vsiljuje reklama potrebe, tako vsiljuje tudi vzorce ali pojme. To preprečuje človeku, da bi sam odločal. Mnogo laže je namreč sprejeti že pripravljen kliše, kot pa si oblikovati samostojno osebnost. Mogoče se bo zdelo komu to sklepanje pretirano, toda vsi vemo, da se razvad privadimo z malenkostmi, ki se pozneje razvijejo in dajo pečat naši celotni osebnosti.

Kdor je navajen slediti večini, se ne bo nadomoma začel truditi, da bi po svoje rešil kak problem. Zato ne, ker se bo tudi takrat pojavil nekdo, ki bo imel že pripravljeno rešitev. Pa ne v obliki industrijskega proizvoda marveč v obliki že izdelanega miselnega ustroja. Nevarnost je tudi, da mu bodo lepega dne ponujali ne samo industrijske proizvode, ampak celo miselne ustroje. Brez obotavljanja jih bo sprejemal.

M. B.

INA JUS

GOVORI TIHO O LJUBEZNI

Govori tiho o ljubezni, ker je sveta! Šepetaj, da te ne slišijo ljudje, ki je ne spoštujejo! Pri sluškuj njenim rahlim korakom, ko se spomladi prikrade v tvoje srce, odzovi se njenim vabečim klicem, s katerimi te zaziblje v sladke sanje! Ne pusti je od sebe, ne dovoli, da bi šla mimo tebe, ne prezri je! Sveta je, lepa je kot gorski cvet visoko v skalah, ne pusti se omadeževati. Ko jo srečaš, jo pozdravi z globokim spoštovanjem, če čutiš, da je prava, da se za njenim hrbtom ne skriva hinavščina, koristoljubje! Spoznal jo boš, saj je odkrita, vesela, polna razumevanja, daritve.

Govori tiho o ljubezni, o najini ljubezni, ki sva jo užila skupaj! Govori tako, da bom slišala le jaz, da bo v meni znova zatrepetalo srce! Go-

vori nežno, ljubeče, govori s poljubi, z dejanji, ne z besedami, ki se prej ali slej spremenijo v nič! Dokaži, da so bile stopinje, ki sem jih slišala maja, resnične, da ni bil le prisluh! Zašepetaj mi na uho, da bom slišala tisto lepo besedo, ki, če je izrečena iz srca, zveni lepše kot vsaka simfonija! Ne dovoli, da vsi ljudje zvedo o naju, ne dovoli, da spremenijo to, kar je najinega, v prezirajoče in obsojajoče govoričenje! Daj, da uživava le midva lepoto planin, cvetja, sonca in gmajne, ki se blešči v soju zvezd! Ne dovoli, da se melodija najine noči spremeni in postane stara, že ničkolikokrat izpeta pesem, pesem, ki se ponavlja dan za dnem in katere so ljudje že siti in je ne znajo več ceniti! Spregovoriva tiho o ljubezni, za katero veva le midva!

VESTNIK - Noticiero

Dne 12. marca 1949 je izdal duhovni svetnik Karel Škulj prvo številko *Šmartinskega Vestnika*, ki naj bi bil nekako farno glasilo za Slovence v San Martinu, ki leži na območju Velikega Buenos Airesa v Argentini. Številko je napisal, založil in izdal sam, toda že v naslednjih številkah je segel preko farnega okvira. Začel je namreč pri-
našati članke o medvojni revoluciji v Sloveniji, o bojih vaških stražarjev in domobrancev s partizani ter krajše literarne sestavke. Ta širša vsebina je svetovala Škulju, da je spremenil ime lista v *Vestnik*, glasilo domobrancev in drugih protikomunističnih borcev.

Ob 15-letnici Škuljeve smrti (umrl 22. julija 1958) je Vestnik zapisal o njem naslednje besede, ki označujejo tudi namen njegovega lista: »Stalna misel in stalna bolečina svetnika Škulja sta bili slovenska domovina in slovenski domobranci. Iz vsake njegove besede je dihala njegovo hrepenenje po lepi Dolenjski in ljubezen do svojih dragih fantov-domobrancev. Njegova velika želja je bila povezati tudi v tujini vse borce med seboj tako, kot so bili povezani doma. Prav zato je ustanovil Vestnik. Poleg te povezave je želel svetnik Škulj z Vestnikom ohraniti stalen spomin na pobite junake. Zato je začel priobčevati v Vestniku Matico mrtvih, tj. seznam vseh v komunistični revoluciji pobitih Slovencev.« (Vestnik 1973, 114).

Sedanji naslov je dvojezičen: *Vestnik - Noticiero* in je »glasilo slovenskih svobodnjakov, vključenih v ZDSPB« (Zveza društev slovenskih protikomunističnih borcev). Izdaja ga konzorcij, predsednik je Bogumil Pregelj, ureja uredniški odbor, izhaja v Buenos Airesu, po obliki je revija na okrog 32 straneh, mesečno ali dvomesečno.

V prvih letnikih je izšla cela vrsta spominskih član-
kov o medvojnih bojih, ki so jih napisali preživeli člani vaških straž in domobranske vojske. Še več prostora pa so zavzele razprave o Vetrinju, o vračanju domobrancev in njihovi tragični usodi. Tudi te so napisali ljudje, ki so živeli v Vetrinju in sodoživljali tiste dogodke, potem domobranci, ki so bili vrnjeni, a so se na različne načine rešili iz taborišč, zaporov ali Kočevskega Roga. Veliko je bilo razpravljanja tudi o tem, kdo je zakrivil vrnitev domobrancev. O tem piše zelo jasno dr. Valentin Meršol v članku *Dogodki v Vetrinju* (1969, 67), ker je bil predstavniki civilnih beguncev in tolmač poveljnika taborišča, pogajal se je z angleškimi vojaškimi oblastmi in govoril osebno tudi s feldmaršalom Alexandrom proti vračanju civilistov. Marsikaj zgodovinsko pomembnega je Vestnik prinesel iz arhiva dr. Kreka, ki je bil nekaj časa v jugo-slovanski vladi v Londonu, pozneje v Rimu in v stiku z zavezniško sredozemsko komando. Krek sam pa je razložil, kdo je podpisal Tito - Šubašičevo pogodbo 18. junija 1944 in kaj je določala. O vetrinjskih dogodkih je veliko pisal Karel Mauser, tudi v obliki črtic. Ker je predsednik Zveze, so priobčeni njegovi priložnostni govori.

Poleg spominskih ali zgodovinskih člankov je izšlo v

Vestniku tudi več drugih razprav. Tako je Karel Mauser napisal ob 120-letnici Prešernove smrti daljšo razpravo o njem. Dr. Tine Debeljak je v več številkah prikazal umor poljskih častnikov v Katynu in dva poboja Ukrajincev. Ignacij Kunstelj je priobčil *Jasno besedo o marksizmu*, dr. Ludvik Vrtačič je prispeval *Kritične pripombe k ustavnim spremembam v Jugoslaviji*, predavanje, ki ga je imel v Dragi 1971. Rudolf Smersu je v več številkah opisal *Slovensko obalo*, za mladino, ki hodi v slovenske šole, pa je uredništvo orisalo Slovenijo. Več člankov je posvečenih Koroški in njeni trpki usodi. Prof. Božidar Bajuk je opisal začetke slovenske begunske gimnazije v Vetrinju.

Izšlo je več ponatisov iz drugih revij in listov, leta 1973 daljši odlomek o streljanju domobrancev v Kočevskem Rogu iz Svetinove *Ukane* (izdaja 1971, III. del, str. 835-845).

Vestnik se je spomnil smrti pomembnejših slovenskih zdomcev: generalov Krennerja, Prezlja, Vuleta Rupnika, prof. Verbica, ki je po vojski poučeval v Trstu, idr.

Na koncu so poročila o knjigah, ki so izšla v zdomstvu. Poleg tega je v Vestniku še polno zapiskov, poročil, leposlovnih sestavkov, pesmi, pisem, polemik in nekaj ilustracij.

VLADIMIR KOS

Noč, kako si tèmna

Noč,
kako si težka
z balami dežja!
Kdo
se z zorom ženi
onkraj step neba?

Noč,
kako si tèmna,
skrita v pajčolan!
Jokaš se,
ker veš, da ljubiš
dan zaman?

Noč,
odpri v spoznanje
zvezdice oči!
V Božjem Srcu sanje
čakajo
noči.

PEVSKI TEČAJ ZVEZE CPZ

Zveza cerkvenih pevskih zborov s Tržaškega je kot vsako leto pripravila tečaj za svoje pevce, tokrat v Dolenjskih Toplicah blizu Novega mesta. Tečaja, ki je bil v zadnjem tednu julija, se je udeležilo okrog 80 pevcev. Za strokovno izobrazbo pevcev in pevovodij so skrbeli predavatelj in pevovodje Jože Trošt, Ubald Vrabec in Zorko Harej. Pevci so si v prostem času ogledali lepote in znamenitosti Dolenjske in Bele krajine.

Udeleženci pevskega tečaja na izletu v Kostanjevici na Krki pred kraljevim kipom Matije Gubca.

KRAŠKI MUZEJ V POSTOJNI

Razne kulturne, znanstvene in gospodarske ustanove si prizadevajo, da bi v Postojni zgradili kraški muzej s stalno speleološko zbirko in drugim muzejskim gradivom. Načrti predvidevajo zidavo muzeja pod sedanjno vhodno ploščadjo v Postojnsko jamo.

GORIŠKI LETNIK 2 - 1975

Z majhno zamudo je izšel Zbornik goriškega muzeja - Goriški letnik 2, ki nam prinaša zanimiv pregled starejših in novejših zgodovinskih doganj Goriške in njene neposredne okolice. Poleg domačih sodelavcev sodeluje v tem letniku nekaj italijanskih, tako Arduino Cremonesi, M. Brozzi in E. Monai. Med vsemi članki iz novejših dob je gotovo najpomembnejši doprinos Iva Juvančiča: Fašistična ofenziva proti dr. A. Fogarju, škofu v Trstu. Juvančič ima veliko povedati iz lastnih spominov, ki jih pa more tudi znanstveno dokazati z dostopnimi viri.

VLADIMIR ŠTOVIČEK — OSEMDESETLETNIK

V Leskovcu pri Krškem je 26. junija slavil osemdeseti rojstni dan akademski kipar in medaljer Vladimir Štoviček. Rodil se je 1896. leta

v Boštanju pri Spynici. Štovičkov umetniški opus je izreden, zlasti pa se je uveljavil na področju medaljerstva.

ŠTEVILO PREBIVALSTVA V TRŽAŠKI POKRAJINI

Število stalnega prebivalstva v tržaški pokrajini počasi, vendar vztrajno pada. Stalnih prebivalcev v tržaški in ostalih petih občinah pokrajine je ob koncu junija bilo že manj kot tristo tisoč. Tržaški matični urad je zabeležil 299.468 ljudi s stalnim bivališčem v pokrajini, od teh jih je bilo v tržaški občini 268.705. Ob koncu junija lani je stalnih prebivalcev bilo 301.174. Število je torej v enem letu padlo za 1.706 oseb.

125-LETNICA ROJSTVA SIMONA RUTARJA

9. in 10. oktobra bo v Tolminu dnevna proslava 125-letnice rojstva zgodovinarja Simona Rutarja, enega izmed prvih pionirjev slovenske arheologije, modernega zgodovinopisja in geografske vede. Simon Rutar je dal Tolmincem njih prvo zgodovino, ki je izšla leta 1882 in je pobudila številna literarna dela pisateljev Ivana Preglja, Franceta Bevka, Andreja Budala in drugih. Dvodnevna proslava bo imela dva dela. Prvi dan bo znanstveno zborovanje, pri katerem

bo sodelovalo več uglednih znanstvenikov, drugi dan pa bo množična proslava, združena z odkritjem Rutarjevega doprsnega kipa.

JUGOSLOVANSKO GOSPODARSTVO

V mesecu juliju se je jugoslovanski izvoz v primerjavi z lanskim julijem povečal za 18 odstotkov, medtem ko je uvoz v istem času padel za 18 odstotkov. Življenjski stroški pa so v primerjavi z lanskim julijem samo julija letos narasli za 15 odstotkov.

LA PANARIE 31/32 SEPTEMBER 1976

Videmska furlansko - italijanska revija La Panarie priobčuje prispevek Arduina Cremonesija, marljivega posredovavca slovenskega kulturnega življenja in zgodovine italijanskemu svetu. V številki 31/32 prinaša kratek življenjepis Alojza Gradnika in nekaj njegovih pesmi v izvirniku in v prostem prevodu v italijanščino (Pisma, Kmet govori pokojni ženi, V mraku, Eros-Tanatos in O kako daleč, daleč si, Medana). Čeprav Cremonesijev prevod pesmi ni tako pesniški kot je na primer Salvinijev, gre Cremonesiju vendar pohvala in zahvala za njegovo seznanjanje slovenske kulture italijanskemu in furlanskemu svetu.

PROSVETNA DEJAVNOST NAŠIH DRUŠTEV

Z nastopajočo novo sezono bodo obnovili svojo dejavnost tudi krožki in društva po naših prosvetnih domovih na Tržaškem in Goriškem. Prvi večji nastop, pri katerem sta sodelovala tudi dva slovenska ansambla, je bil pevsko tekmovanje »Seghizzi« v Gorici. Udeležila sta se ga zbor Valentin Vodnik iz Trsta in Mirko Filaj iz Gorice. To je bil prvi znak ponovne oživitve prosvetne dejavnosti po poletnih počitnicah.

Žal se še ni polegel med nami odmev žalostnih novic iz Beneške Slovenije, zaradi katerih začetek letošnje kulturne in prosvetne sezone ne more pomeniti pravega praznika. Potres je prizadel naše rojake in bližnje sosede Furlane. Prav bi bilo, ko bi se v začetku nastopajoče sezone spomnili tudi njih, in da bi se v društvih pogovorili, kaj lahko še storimo zanje.

Začetek sezone je že napovedala Zveza slovenske katoliške prosvete v Gorici, ki pripravlja Cecilijanko za

21. november in minicecilijanko za 8. december. Zveza cerkvenih pevskih zborov s Tržaškega bo imela svojo vsakoletno revijo zborov 28. novembra. Sezono je začelo tudi Slovensko gledališče iz Trsta in to z igro, ki jo dolguje še iz lanskega repertoarja. Obnovitev dejavnosti napovedujejo tudi Slovenska prosveta in včlanjena društva, tako Slovenski kulturni klub in Društvo slovenskih izobražencev, ki delujeta v mestnem središču. DSI bo imelo svoj prvi večer v ponedeljek 11. oktobra.

podčrtopodčrto

Reforma slovenskih oddaj tržaškega radia

S tretjim oktobrom se začenja za italijansko radiotelevizijsko ustanovo velika reforma, ki bo zrevolucionirala vse radijske in televizijske programe, vključno tudi slovenske oddaje tržaškega radia. Kdor bo ta dan in seveda vse naslednje sinhroniziral svoj sprejemnik na valovno dolžino Radia Trst A bo doživel marsikako presenečenje in ugotovil velike in temeljite spremembe, ki pa ne bodo vse razveseljive in prijetne. Reforma, ki je sad teženj in dolgoletnih zahtev po demokratizaciji vodenja radijskih in televizijskih programov ter po njih posodobljenju, bo težko prizadela in okrnila slovenske radijske oddaje in to še preden bi na podlagi iste reforme začeli osnavljati slovenske televizijske oddaje. Prva sprememba, ki bo najbolj zaznavna, je združitev programa, ki je bil do sedaj razdeljen v tri pasove — jutranji, opoldanski in večerni — v neprekinjen spored od sedmih zjutraj do 19.30 zvečer. Poslušalci, ki so po starem imeli na razpolago večerni spored z zadnjimi poročili ob 22.45 (še pred omejitvami pozimi 1974 so zadnja poročila bila na sporedu ob 23.15), bodo zdaj prisiljeni zapreti sprejemnike že ob 19.30. Temu sklepu so botrovali razni statistični podatki in ne povsem zanesljiva anketa, po kateri v večernih urah pade število poslušavcev skoro na ničlo, ker se vsi usedejo pred televizijske zaslone. To je brez dvoma v neki meri resnično in je terjalo nekatere spremembe, nikakor pa ne drastične ukinitve večernih sporedov že ob 19.30. Pri tem velja opozoriti, da v poletnih mesecih z legalno uro malokdo prižge televizijske sprejemnike pred deveto uro zvečer. Ob tej uri, tudi pozimi, je marsikdo še v službi ali se vrača domov, kar pomeni, da bodo zadnja poročila za številne poslušalce izgubljena.

Po tej plati torej reforma ne bo povečala formacijske zmogljivosti naše postaje, ki je v teh tridesetih povojnih letih le postala dragoceno sredstvo za slovensko narodnostno skupnost v Italiji.

Večerni spored je radijsko vodstvo nadomestilo z že omenjenim neprekinjenim oddajanjem od jutra do zgodnjega večera in z obogatitvijo sporeda, ki naj bi bil po novem neposrednejši, manj tog in osebnejši. Predvidenih je znatno več časnikarskih poročil (praktično vsako uro), kar pomeni, da se jim bodo morali prilagoditi vsi drugi programi. Vsekakor bodo časnikarske oddaje — vsaj na papirju se zdi — bolj in uspešneje posredovale domače informacije, seveda z izjemo nočnega »premora«. Deloma bi zgodnje zapiiranje postaje lahko opravičil domač televizijski program, ki bi lahko bil na sporedu kasneje, po 19.30, vendar pa je slovenski televizijski zaslon v Italiji še daleč pred uresničitvijo.

Kot smo že povedali, bi morali biti vsi programi osebnejši, kar naj pomeni, da bi moralo odpasti suhoparno podajanje predavanj in drugih prispevkov, samo napovedanih koncertov in glasbenih sporedov: vse bi se moralo prepletati in ustvarjati neko vzdušje, ki bo za poslušalce prijetnejše in bolj domače. Načrt je zanimiv in tudi mikaven, vendar pa ostaja odprto vprašanje uresničitve tako temeljite reforme, ki bi zahtevala nekoliko daljšo pripravo in temeljitejšega preudarka. Preureditev postavlja na glavo vso dosedanjo prakso in izkušnje in bi zahtevala tudi daljšo analizo, kar pa je spričo skopih informacij v tej fazi skoro nemogoče. Sodbo si bodo delali sami poslušalci začeni s tretjim oktobrom.

M. F.

ZAMEJSKA IN ZDOMSKA LITERATURA (nadaljevanje)

Rafko Dolhar

Rafko Dolhar, roj. 1933 na Trbižu, zdravnik, profesor, politik, publicist in pisatelj, je imel na Radiu Trst A pet ciklov predavanj: *Izleti po gorah* (1958), *Iz planinskega dnevnika* (1959), *Bližnja in daljna smučišča* (1960), *Alpske poti in smeri* (1970) ter *Človek in cesta* (1962), ki je poljudnoznanstvenega značaja. Iz teh ciklov so nastale objave v Mladiki 1959 *Izleti po naših gorah* in v samostojnih knjigah: *Pot v planine* (samozaložba 1965), *Človek in cesta* (ZTT 1971) in *Pot iz planin* (zal. Mladika 1974). Poleg tega je opisal Pot dr. Alojza Dolharja v knjigi *Vodnik po planinski poti SPD Trst* (ZTT 1975, str. 9-24).

V knjigi *Pot v planine* je bilo 24 sestavkov (glej Mladiko 1968, 59), v *Poti iz planin* jih je 14. Čeprav ni izrecno omenjeno, je knjiga napisana v spomin očetu, ki se je 23. marca 1969 ponesrečil v planinah. Oče ga je kot otroka vodil v planinski svet in mu odkrival njegove lepote, v deški dobi pa se je očetu uprl in hodil po svojih poteh, češ: »Znano je, da predstavlja oče v sinovih očeh neke vrste dolgo roko odraslih, skratka drugih, tistih, do katerih mladostnik misli, da ne more najti pravega odnosa in upoštevanja. No, jaz sem tedaj kontestiral očeta s tem, da sem sam kolovratil po hribih in ne v njegovi družbi kot doslej.« Minila so leta, dozorel je in z očetom sta se spet našla: »Tako danes v prijetnem razgovoru stopava po hladnem bukovem gozdu proti veličastnemu amfiteatru Mangrtu in Ponc.«

In tako gresta z očetom dvakrat proti Triglavu, a ju ustavi dež, na Visoko Belo Špico, na Kvoto 2000 nad Rajblskim jezerom, dvakrat na Ötztalske Alpe in nazadnje na planino Pecol, nekajkrat pa gre s prijatelji po slovenskih planinah.

Dolhar teh poti ne opisuje z realistično natančnostjo, ampak podaja lirične vtise, impresije, ki se nabirajo v njegovi duši ob pogledu na naravo, ob plezanju ali smučanju. Gleda naravo in jo slika v vseh barvnih odtenkih, čudoviti so opisi spreminjanja oblakov ali sončni zahodi. Sam pravi, da mu je »v hribih vedno tudi za estetski užitek.« »K planinstvu pa spadajo tudi tišina in vonj jutranjega gozda in razgibanost vetra in megla nad zračnimi grebeni, spadajo tudi tihi oddihi na skalnih policah in prostrani razgledi, k planinstvu spada pač z eno besedo vse tisto, česar človek ne more občutiti ne v dolini ne v letalu, temveč le na hribih, na katere se povzpne sam.« Pravi užitek pa ti nudijo le domače gore: »Okoli preleti obzorje nepoznanih vrhov in se nikjer ne ustavi. Tu ni kot v domačih gorah, kjer s pogledom pobožáš vsak vrh posebej in ti je vsak greben domač in vsaka škrbina poznana. Na domačih razglednih vrhovih se lahko ustaviš

za cele ure in ob pogledu na vrhove in doline lahko v spominu obujaš izlete in doživljaje, prehojene gorske poti in smeri.«

Dolhar v črticah veliko razmišlja o planinstvu na splošno, ki postaja vedno bolj mehanizirano, saj so se ljudje odvadili hoditi. Vse mora biti dosegljivo z žičnicami in vlečnicami. Razmišlja o vodnikih, ki izginjajo, o slabo oskrbovanih planinskih kočah. Ko sreča na poti proti Triglavu Dinka Bertonclja, ki je po vojni odšel v Argentino in se z argentinsko ekspedicijo kot prvi Slovenec povzpel na himalajski vrh Dhaulagiri, premišlja o domovini: »Kako čudna družba pod to pločevinasto streho! sem pomislil. Govorimo vsi en jezik, pa imamo v žepih trojne potne liste. Po novem bi nas klasificirali za trojne Slovence: v domovini, v zamejstvu in v zdomstvu. Vsak v drugi državi živimo, z drugimi problemi. Seveda, država ni merodajna, država je geopolitična tvorba. Pripadamo torej različnim državam, pa smo vendar člani istega naroda. To je tujcem, ki živijo v enonarodnih državah, težko dopovedati. Mnogi ne ločijo pojmov narod in država. Toda kaj je potem domovina? Ali imamo mi vsi, ki smo našli zavetišče v tem bivaku pod Kriško steno, eno in isto domovino? Za naše jeseniške prijatelje pač to ni problem. Toda ali imamo Dinko, ki je bil presajen v otroških letih v Argentino, in mi, ki smo rojeni tu, isto domovino? Domovina je kraj, kjer stoji tvoj dom ali očetov dom, zato so včasih domovini rekli tudi očetnjava. Kje si torej, Domovina?«

Z očetom sta razpravljala o planinski literaturi, češ »da je med mojimi znanci več ljudi, ki bi morali spregovoriti o svojih doživljajih v planinah, posebno v polpretekli dobi, ko so bili hribi zatočišče za bolj ali manj legalne stranke, ki so sestavni del zgodovine našega naroda.« Očeta je občudoval, kako je mogel vzdržati na Trbižu, »tako razgledan in na tekočem o vsem dogajanju«.

Le redko pa zaide v pravo poučnost, npr. »Zob časa pač neizbežno da vsaki stvari njen pravi pomen. Omejuje naše teženje in hotenja. Naša dejanja šele čas postavi na pravo mesto na lestvici vrednot... Svetli privid nas je bil pač sprva, kot se zgodi mnogokrat v življenju, preslepil, da smo zgrešili pot, ki je resnično vodila do cilja. Ni pač vedno najlažja in najsvetlejša pot tista, ki privede do pravega in končnega cilja.«

Dolharjeve črtice so sočne in bogate, napisane s srcem in razumom, prepletene z lirično obarvano naravo in neprisiljenimi razmišljanji. Prisrčna je Jutranja molitev na Visoki Ponci, ko markira pot v spomin svojemu očetu. Knjigi je dodanih 16 celostranskih fotografij, ki jih je posnel Dolhar na svojih izletih.

(dalje)

Drobci iz manjšinskega sveta

Nabralo se je več publikacij o manjšinskih vprašanjih, ki so šle mimo nas brez večjega odmeva. Nekatere sploh niso bile še omenjene. Isto velja za nekatere zakone, dokumente, dogodke. Vsaj kratko je treba opozoriti nanje.

Revija MINORANZE

Aprila letos je izšla prva številka nove manjšinske revije. Pod naslovom *Minoranze* jo izdaja Mednarodni center Escarré o etničnih in narodnih manjšinah (CIEMEN — ul. De Amicis 17, Milan). Ta center se v tej številki predstavlja z opisom delovanja, pravili in vabilom k pristopu. Ime nosi po katalonskem patru Aureliju Escarréju, ki je kot izgnanec živel v Milanu od leta 1965 do 1968, ko se je vrnil umret domov. Katalonski prijatelji in nekateri drugi so dali pobudo za društvo, ki želi spremljati življenje manjšin, prirejati javna srečanja, zbirati gradivo in seznanjati javnost s to problematiko. Poleg milanskega sedeža ima podružnico v Franciji, v načrtu pa še druge. Pred notarjem je center nastal 10. januarja letos, 16. januarja pa so si pobudniki začasno razdelili funkcije: predsednik je Camillo de Piaz, tajnik Aureli Argemí, blagajnik Pietro Reali. Odgovorni urednik revije je Carlo Alberto Delfino.

Revija, ki šteje 44 strani, ima poleg teh informacij stalne rubrike: *Scheda* (tokrat je posvečena Ciganom), *Interventi* (tokrat članek Sergia Salvija *Minoranze linguistiche in Italia*), *Documenti* (tokrat o katalonski skupščini in o gibanju Polisario v bivši španski Sahari), *Cronaca* (dejavnosti CIEMEN). Za naslednje številke, ki naj bi jih bilo letos še troje (naročnina znaša 2 tisoč lir) poleg številke »mednarodne revije«, napovedujejo še mnenja bralcev, bibliografske informacije in članke o problemih manjšin.

Nationale Minderheiten in Europa

Pod tem naslovom je lani izšla zelo priročna in okusno oblikovana knjiga manjšega formata na 216 straneh (avtorja sta Rudolf Grulich in Peter Pulte, založba Hegen - Verlag, Opladen, cena 12 nemških mark).

Knjiga do strani 70 predstavlja manjšine po šestnajstih državah vse Evrope. Sledijo meddržavni in državni zakoni in dokumenti, ki zadevajo manjšine (do str. 190), naslovi ustanov in

društev posameznih manjšin, bibliografija, statistika o številu manjšincev po državah, zemljevid z evropskimi manjšinami.

Zamisel knjige je zelo dobra. Predstavitve so kratke, a gre za priročnik. Žal pa avtorja nista vedno dosledna, veliko je napak in netočnosti. Res škoda, saj je v knjigi veliko truda! Najbolje bi bilo, da bi avtorja poslala izvod knjige na vse objavljene naslove, da bi prizadeti pripomogli k temeljito izboljšani izdaji.

Oglejmo si to, kar zadeva našo skupnost. Slovenecem v Italiji je posvečena dobra stran, ostale opisane manjšine v Italiji so Nemci, Francozi, Albanci, Grki, Hrvati, Ladinci, Furlani, Sardinci in Okcitanzi, skupno 9 strani. Glede Slovencev je treba povedati, da cenita Grulich in Pulte njihovo število na 60.000. Dalje pišeta, da sta se o tržaškem ozemlju dogovorili Italija in Jugoslavija leta 1955 in 1967. Omenjata osnovne šole le na Tržaškem: 15 v Trstu in 8 v občini Devin, učencev da je okoli 1000, šolnikov 150. »V Trstu so še učiteljske, dve gimnaziji, ženska strokovna šola in ducat zasebnih srednjih šol.« Nadaljnja izjava: Slovenska skupnost v bistvu izhaja iz Slovenske katoliške skupnosti, njeno glasilo je Katoliški glas. Ostali časopisi so Primorski dnevnik, tednik Delo ter mesečniki in koledarji. Od leta 1950 je v Trstu slovensko gledališče. Na tako omejenem prostoru toliko pomanjkljivosti in netočnosti. Reši se le nekaj stavkov.

S koroškimi Slovenci je še slabše. Avtorja naštevata le, kje je na Koroškem slovensko bogoslužje! Knjiga govori tudi o južnih Slovanih na Madžarskem. Omenja, da so med njimi tudi Slovenci.

Zbirka dokumentov v drugem delu je bogata in zanimiva, saj ustav in zakonov posameznih držav ni lahko najti, vendar je nedosledna — sredi dokumentov OZN najdemo na primer predavanje! Podobno je pri državnih listinah, med katerimi so tudi pravila društev ipd. Kriterij tega razdelka ni jasn, avtorja pa ga ne razložita. Italijo predstavljajo besedilj čl. 3 in 6 ustave, seznam pomembnejših zakonov, ki zadevajo manjšine do južnotirolskega »paketa«, besedilo zakona dežele Veneto o zaščiti zgodovinskih, jezikovnih in kulturnih dobrin. Zakaj je ta v celoti natisnjen, londonski sporazum in južnotirolski paket pa le omenjena? Šibkosti kriterija so vidne tudi pri avstrijskem razdelku, kjer je npr. objavljen šolski zakon iz leta 1959, bralec pa ne

more vedeti, kaj predstavlja, saj ni komentarja in niti šolske odredbe iz leta 1945.

Med naslovi so omenjeni za Slovence v Italiji Slovenski kulturni klub, Slovenska skupnost in Slovenska gospodarsko - kulturna (!) zveza.

Bibliografija ne vključuje nobene samostojne knjige o Slovencih v Italiji.

Statistika ponavlja, da je Slovencev v Italiji 60.000, v Avstriji 25.000. *Deželni uradni jezik v Italiji* je celo slovenščina. Tudi zemljevid glede nas ni točen.

Dokument komisije Pravičnost in mir

Skoraj neopazno je šel mimo sredstev javnega obveščanja dokument papeške komisije Pravičnost in mir *Cerkev in človečanske pravice*. Predsednik komisije kardinal Roy ga je pismeno predstavil 10. decembra 1974.

To sicer ni papeški dokument, gre pa za pomembno delovno listino, ki pogumno, jasno in avtokritično govori o človeškem dostojanstvu. Temeljito in zgoščeno delo v 122 točkah je namenjeno predvsem državnim komisijam Pravičnost in mir v razmišljanje, poglobitev in spodbudo k delu. Noče biti zadnja beseda, ampak odskočna deska.

Spoštovanje človečanskih pravic je gotovo pomembno izhodišče za manjšinsko zaščito. Zato marsikatero načelo, ki ga listina razvija, samo po sebi velja tudi za manjšinsko vprašanje. Na več mestih pa je ta problematika izrecno omenjena. Iz bogatega gradiva se omejimo le na to!

Že v uvodu najdemo točko: »Poleg tega želi ta dokument spomniti na to, da se glede človečanskih pravic obramba pravic in spodbujanje k opravljanju dožnosti ne moreta omejevati le na posameznika. Potrebna je razširitev pojmov in akcije, ki naj se od posameznika razširi in objame pravice in dolžnosti skupnosti, skupin in manjšin. Če govorimo o pravicah in dolžnostih človeka, govorimo namreč ne samo o pravicah in dolžnostih človeške osebe kot take, ampak tudi občestva.« (8)

Sledi zgodovinski prikaz prizadevanja in nedoslednosti Cerkve glede spoštovanja človečanskih pravic ter njihova teološka osnova. Naštete so tudi posamezne pravice, kot jih je oblikovalo cerkveno učiteljstvo. Pri tem beremo: »Skupnostim, skupinam in manjšinam se priznava pravica do življenja, družbenega dostojanstva, organizacije, razvoja v zaščitenem in izboljšanem okolju in pravične delitve naravnih bogastev ter sadov omike. Predvsem glede manjšin učiteljstvo poudarja potrebo, da javne oblasti pomagajo njihovemu človeškemu razvoju z učinkovitimi ukrepi v korist njihovega jezika, njihove kulture, njihovih navad, njihovih naravnih bogastev in gospodarskih pobud.« (38, 16) »Poudarja in priznava se pravica vseh ljudstev, da ohranijo svojo identiteto.« (38, 17)

Tretji del listine je posvečen smernicam za pastoralo, ki naj upošteva obrambo človečanskih pravic. Govori o razmerju med vero in politiko, o oznanjevanju človečanskih pravic in o pre-roških obtožbah, o vzgoji k spoštovanju sočloveka in o ekumenskih vidikih dela za človečanske pravice. Pri tem v opombi omenja razgovore med papeško komisijo Pravičnost in mir ter Ekumenskim svetom Cerkev, ki so bili leta 1970 v Badnu. Takrat so svetovali verskim visokim šolam, naj vpeljejo predmete, kot so »Zaščita manjšin v državnem in meddržavnem pravu« (op. 45 k točki 103, čl. c).

Na koncu prinaša dokument konkretne predloge za delo v korist človečanskih pravic. Med njimi je tudi ta predlog: »Zahtevati večjo zaščito za etnične, verske in jezikovne manjšine. Vrednote tradicije, kulture, vere manjšinskih skupin, ki živijo v drugačni državi, potrebujejo primerno zaščito. Vedno močnejši pluralizem v družbenem življenju zahteva ustrezno zakonodajo.« (112)

Ob koncu ta misel: kako se s temi smernicami sklada dogodek v Ogleju prve dni julija, ko niso smeli sodelovati pri maši v furlanskem jeziku krajevni škofje?

(se nadaljuje)

oceneoceneoceneoceneo

Integrali v nemščini

Münchenski založnik dr. Rudolf Trofenik je na začetku letošnjega leta izdal v nemškem prevodu Wilhelma Heiligerja knjižno izdajo novatorske pesniške zbirke INTEGRALI, ki jo je napisal točno pred petdesetimi leti v Tomaju na Krasu umrl slovenski pesnik SREČKO KOSOVEL.

Znano je, da so Kosovelove poezije že izšle v francoskem prevodu Marca Alyna pri pariškem založniku Seghersu leta 1965, medtem ko je leta 1972 izšla v Trstu italijanska izdaja Kosovelovih INTEGRALOV, ki sta jo oskrbela Jolka Milič in Pavle Merkú. Sedaj pripravljajo ameriško

izdajo Kosovelovih poezij, saj je Kosovelov pesniški svet tako na francoskem kot tudi drugod na mednarodnem kulturnem prostoru naletel na precejšnjo pozornost.

Lepo opremljena nemška izdaja Kosovelovih INTEGRALOV ne informira nemškega bralca je z vrsto miselnostno in stilistično - jezikovno zelo zanimivih modernističnih pesmi na meji med tragičnim razočaranjem in bridkim pesimizmom ter upanjem v obnovo degenerirane, s krizami, vojnam in korupcijo ogrožene Evrope. V njej je priobčen tudi nepodpisani

esej o Kosovelovem pesniško - literarnem in filozofskem svetu, pri katerem pa ni težko razvozlati, da sledi ugotovitvam ljubljanskega univerzitetnega profesorja dr. Antona Ocvirka, dobrega poznavalca Kosovelovega pesniškega sveta. Dodana je tudi celostranska pesnikova fotografija iz leta 1924 ter kratek biografsko-bibliografski zapis.

Žal Wilhelm Heiliger, kot že ugotavljajo nekateri prevajalci in recenzenti, Kosovelovega zelo kompliciranega miselnega in jezikovnega sveta ni povsod dovolj pazljivo in enakovredno prelinil v nemški jezik, tako da lepo knjigo kazijo nekatere dokaj hude prevajalske napake. Kljub temu je izdaja Kosovelovih INTEGRALOV v nemškem jeziku vsaj kot uvod v poglobljeno preučevanje tega zanimivega slovenskega avtorja tudi v nemškem jeziku bistveno pomembna. Prav bi bilo, da bi mogla ob priložnosti iziti popravljena, poglobljena in razširjena izdaja Koso-

velovega pesniškega sveta v nemškem prevodu, ki ne bi zajela le novatorsko pomembnih konstruktivističnih INTEGRALOV, te drzne, puščičaste literature miselnih letov in vratolomnih besednih spleto, temveč celotni Kosovelov pesniški svet, ki je tudi v nekaterih drugih pesniških stvaritvah pomemben. Ni čudno, da je Srečko Kosovel vplival na vrsto slovenskih mlajših in najmlajših pesnikov, ki so v njem nenadoma odkrili predhodnika slovenske sodobne poezije, pionirja slovenske nove literature. Kot tak bo Kosovel gotovo zanimiv tudi za nemške pesniško zainteresirane bralce. Ne le za slaviste, temveč za širši krog ljubiteljev poezije, kateri je Kosovel dal slovenski moderni evropski prispevek. Heiligerjev prevod INTEGRALOV pod naslovom »INTEGRALE« vsaj informativno odpira vrata v napet, skrivnosten in dramatičen svet kritične Kosovelove poezije.

LEV DETELA

ger pripoveduje o zadnjem Stifterjevem bivališču v Kremsmünstru in o Stifterjevih nadvse senzibilnih, nadvse pronicljivih opisih tamkajšnje narave in pokrajine, v kateri ni preživel le zadnjih let življenja, temveč tudi del mladosti, saj je med drugim obiskoval gimnazijo v znamenitem samostanu Kremsmünster. Znani in mlajši avstrijski pisatelj Peter Rosei piše v poetičnem, impresionističnem esejističnem tekstu o znanem slikarju Giselerju Hokeju.

Hugo Huppert, starejši avstrijski pisatelj, ki je precej časa preživel v Sovjetski zvezi in pozneje v Nemški demokratični republiki, kjer je leta 1967 prejel Nacionalno nagrado za literaturo, objavlja ciklus pesmi pod naslovom PODONAVSKO POLETJE. Priobčenih je več pesmi, ki velikokrat obkrožajo obdobje ob koncu vojne — in to na madžarski pušči, ob reki Tisi, v Budimpešti. V novi številki revije PANNONIA pa je tudi objavljen daljši zapis o letos umrlem dunajskem slikarju in pisatelju Bohuslavu Kokoschki, bratu slovitega slikarja Oskarja Kokosche. Pri založbi Ehrenwirth v Münchnu je namreč izšla njegova prozna knjiga »Ladjski dnevnik B.K.«, v kateri obravnava propad avstro-ogrske monarhije in njene zadnje dneve v velikem vojnem pristanišču Pula. V knjigi nastopajo številne osebe različnih narodnosti iz nekdanje avstro-ogrske monarhije, med njimi tudi Slovenci.

Seveda je v PANNONII objavljene še veliko najraznovrstnejših član- kov, esejev in literarnih tekstov. Tako na primer opisuje Heinz Gerstinger poseben sinjski praznik - dalmatinsko sliko, ritualizirani bojvniški spomin, ki sega v stoletja zgodovine.

Poleg esejev, ki informirajo o novem gradiščanskem kulturnem centru v Mattersburgu, so zanimivi zapisi o madžarskem pisatelju Krudyju, o sovjetskih dramatikih na Dunaju, o takoimenovanih madžarskih uporniških »kurucih«, o madžarskem gledališču — posebno pa še dnevnik leta 1966 umrlega madžarskega pisatelja Milana Füsta.

Nova številka revije PANNONIA na zanimiv način pogloblja našo predstavo o razvejanem in kulturno bogatem srednjeevropskem svetu, h kateremu pripadamo tudi Slovenci.

LEV DETELA

Mednarodna revija Pannonia

Bogato ilustrirani, v nemščini pri avstrijski založbi Roetzer izhajajoči magazin za evropsko sodelovanje PANNONIA si je v štirih letih izhajanja utrdil sloves in pridobil bralce in prijatelje po širšem srednjeevropskem prostoru. Tudi nova dvojna številka te kulturne publikacije, izdana za prvo polletje 1976, nadaljuje že preizkušeni način poročanja s prispevki iz Jugoslavije, Madžarske, Slovenije, Sov. zveze in Avstrije.

Precej prostora odstopa PANNONIA spet problemu narodnih manjšin. Intendant avstrijskega radia, na Koroškem rojeni publicist Wolf in der Maur, je že večkrat obiskal Jugoslavijo — in tu z velikim zanimanjem predvsem Vojvodino, deželo, v kateri živijo različni narodi in narodnosti. Tokrat poroča Wolf in der Maur v pogovoru s sodelavcem PANNONIE Rudolfom U. Klausom o možnostih velikodušne, široke manjšinske kulturne politike — kot jo lahko odkrijemo v Vojvodini. Tudi poročilo Gerharda Emricha o letnem zasedanju zveze evropskih manjšin, ki jo je letos organiziral hrvatski Akademski klub hrvaške manjšine v

Avstriji v gradiščanskem mestu Eisenstandt, se navezuje na problematiko, ki jo je načel tudi Wolf in der Maur. V kratkem prispevku je predstavljen hrvaški gradiščanski kompozist Štefan Kocsis.

Vsekakor najbolj zanimiv je za slovenskega bralca prispevek prevajalca Petra Kerscheta o slovenski liriki na Koroškem. Poleg Kerschetovega kratkega informativnega zapisa o slovenski literaturi v Avstriji so v isti številki magazina PANNONIA objavljene še pesmi Valentina Polanška, Andreja Kokota, Gustava Janulca, Eriha Prunča in Karla Smolle- ta v nemškem prevodu, ki ga je oskrbel graški slavist Kersche. Objavljena pa je tudi pesem v prozi »Bele gladiole«, ki jo je napisala na Koroškem živeča Anita Hudl.

Mnogo prostora so uredniki tokrat odstopili avstrijski literaturi. Znana katoliška pisateljica Gertrud Fussenegger poroča o nekem drugem, že umrlem, a še vedno zelo znanem avstrijskem pisatelju, o Adalbertu Stifterju, pesniku skrivnostnih in temnih gozdov med Avstrijo, nemško Bavarsko in Češko. Pisateljica Fusseneg-

čuk na obelisku

Agencija za pomirjenje živcev

Jape in Lipe o letošnji Dragi

Jape: Ti, kaj sem slišal! Da prihodnje leto mislijo organizatorji DRAGE povabiti predavat neko zelo visoko glavo od PCI! Pomisli: od PCI!

Lipe: Pa jih ima *Primorski dnevnik* za emigracijo! Koga iz senata?

Jape: Ne, menda nekaj imenitnejšega, iz kulture. Menda je bilo va- bilo navdušeno sprejeto.

Lipe: Saj pravim, da bi moral biti *Primorski dnevnik* brihtnejši s tistim pluralizmom. Manj provincialen. Vsaj delati bi se moral, da je za pluralizem. Fingirati, kot se reče. Pa beri tiste komentarje, tiste Na juriš...

Jape: Kaj češ, pluralizem v Montecchijevi ulici...

Lipe: Si predstavljaš naslove in slike v *Primorskem dnevniku*, ko bi recimo SKGZ pripravila Drago! Med dvesto in tristo intelektualcev z vseh strani sveta! Jaz mislim, da bi *Primorski dnevnik* izšel z naslovi v rdečem kot *Il Messaggero*.

Jape: Ampak tisti matičniki, ki so vnaprej napadli Drago v ljubljanskem časopisju, so se vsaj podpisali. Tisti špecialist za šah, tisti Kutin. In zgodovinar Pleterski...

Lipe: Pa kdo misliš, da je tisti ostrostrelec v *Primorskem dnevniku*?

Jape: Pa *Novi list* si bral, s tistim njegovim distanciranjem?

Lipe: Čakaj, kdo je že najbolj univerzalna glava pri *Primorskem dnevniku*... Ali ni oni špecialist za dramatiko in za obletnice, za vse, kako mu je že ime...

Jape: Veš, kaj sem slišal? Da je vse to polemiziranje v zvezi s potresom, pomisli! Da so sploh prenesli DRAGO na Opčine zaradi potresa!

Lipe: Pa kdo je tista visoka evro-komunistična glava, ki bo prihodnje leto nastopila v DRAGI?

Jape: Pisatelj, če ni režiser. Menda se oglašja v *Il Corriere della Sera*. Samo oglašja, seveda, ker je sicer list kapitalističen. Ime bodo seveda skrivali do konca kakor letos. Do tiskovne konference. Po neumnem, po mojem.

Lipe: Meni pa se zdi lepo od *Gospodarstva*, da je edino častno omenilo mnenje diskutantke, da je LJUBLJANA NEKAJ POSEBNEGA...

Jape: Veš kaj: če bi bil jaz pri DRAGI, bi povabil kakšnega Popita! Naj se razpištoli v vse smeri, kakor se mu zdi, pa amen! Zakaj pa ne!

Lipe: Ampak da se na letošnji DRAGI nihče od SKGZ ni upal k mikrofonu! Čemu so pa sedeli tam! S takšnimi branilci ne vem, če bo matična domovina kaj dosti profitirala!

Jape: Saj bi tudi *Novi list* lahko zinil katero, pa ni.

Lipe: Vreme pa je bilo imenitno tisto nedeljo, ne? Oblački kot poljubčki, nebo pa sinje kot pluralizem.

Jape: Ah, samo teoretiziranje je bilo. Zakaj pa ne bi bilo tam na tistem dvorišču tudi nekaj fletnega dima, ražnjičev, klobas? Vsaj čevapčiči bi bili! Po Pahorjevem predavanju, po tistem ploskanju, je mene naravnost zavilo po porciji čevapčičev in po kozarcu terana. Pa kakšni TAIMSI bi bili lahko zaropotali za boljše razpoloženje.

Lipe: Si predstavljaš nedeljo DRAGE 77? Dopoldne kakšni slavni Onorevole, popoldne Popit, vmes čevapčiči, pa *Alpe-Adria*, ki bo snemala kot nora, kot letos, od spredaj in od zadaj in v profil, kot za kakšno fototeko...

Jape: Jaz mislim, da je pri vsem tem glavno vreme. Vreme, dragec! Takšen lušten septembrski sonček! Potem pa tisti Onorevole.

Lipe: Pa misliš, da bodo v Ljubljani kaj drugače sodili o DRAGI? Dragec, Ljubljana je nekaj posebnega...

R A Z P I S

1. Revija Mladika razpisuje

V. literarni natečaj

za izvirno še neobjavljeno črtico ali novelo poljubne vsebine, z željo da bi dela odražala življenje, delo in običaje tukajšnjih ljudi in da bi kar najbolj odgovarjala konceptu te družinske revije.

2. Na razpolago so sledeče nagrade:

Prva nagrada: 50.000 lir

Druga nagrada: 30.000 lir.

Tretja nagrada: 20.000 lir.

3. Rokopise je treba poslati v dveh izvodih s priporočeno pošiljko na naslov MLADIKA, ul. Donizetti 3-I, 34133 TRST, do 15. decembra 1976. Rokopisi morajo biti opremljeni samo z geslom ali šifro. Točni podatki o avtorju in naslov pa naj bodo v posebnem sprememnem pismu, opremljenem z istim geslom ali šifro.

4. Ocenjevalno komisijo sestavljajo: univ. prof. in kritik Martin Jevnikar, odgovorni urednik revije Marij Maver, pisatelj prof. Alojz Rebula, pesnik Albert Miklavc in pesnica Ljubka Šorli - Bratuževa. Mnenje komisije je dokončno.

5. Izid natečaja, ki je odprt vsem, ne glede na bivališče, bo razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku — Prešernovem dnevu na javni prireditvi in po časopisju ter bo sporočen z osebnim pismom nagrajencem.

Vsi teksti ostanejo v lasti Mladike. Nagrajena dela bodo objavljena v letniku 1977. Objavljena pa bodo lahko tudi druga dela, za katera bo komisija mnenja, da so primerna za objavo.

DAROVI

Za tiskovni sklad MLADIKE so darovali:

dr. Kazimir Humar, Gorica 30.000; NN, Gorica 6.000; druž. Bratina, Trst 5.000; druž. Pertot, Trst 5.000; Milka Rupnik, Gorica 3.500; Stojan Sosič, Trst 3.000; Anica Curman, Trst 2.000; Frida Širca, Trst 1.000; Marija Elsbacher, Videm 500. Najlepša hvala vsem darovalcem!

PODPORNIKI MLADIKE

Podporno naročnino 10.000 Lir sta nakazala RADO ŠTOK iz Trebč ter g. FRANC MALALAN z Vejne.

zasmehindobrovoljozasmehindobrovoljo

Gospa sreča dekle, ki je nekoč bila pri njej gospodinjska pomočnica.

»Kako mi je žal, gospa, da sem odšla od vas...«

»Ali niste zadovoljni s svojo novo službo?«

»O, kje pa!«

»Imate veliko dela?«

»Pa koliko. Veliko več kot sem ga imela pri vas.«

»Mogoče pa več zaslužite?«

»Kaj še! Skoraj nič!«

»Neverjetno. Pa dopust?«

»Nobenega dopusta.«

»Ja, za božji čas, kje ste se pa zaposlili?«

»Poročila sem se.«

Pri vpisovanju.

»Torej, Tonček Bregar.«

»Da.«

»Navedite še dan rojstva!«

»Tega pa ne morem...«

»Zakaj?«

»Rodil sem se ponoči.«

Slaven violinist je pripovedoval prijateljem svoje spomine.

»Prva leta sem se res težko prebijal. Niti ure nisem imel. Če sem ponoči hotel vedeti, koliko je ura, sem začel igrati violino. Kmalu se je kateri od sosedov zadril: Nehajte, za božjo voljo! Ob štirih zjutraj nas budite s svojo muziko!«

On in ona v zoološkem vrtu.

On: »Le kaj se kar naprej nasmihaš temu orangutanu! Meni se nikoli tako lepo ne nasmehneš!«

Učiteljica: »Polde, zakaj imaš roke vedno v žepu?«

Polde: »Tako jih najhitreje najdem, kadar moram kaj zapisati.«

»Ja, Tinček, zakaj pa imaš tako obvezano glavo?«

»Včeraj me je pičila čebela!«

»Ja, pa zato še ni treba, da imaš vso glavo obvezano!«

»Ja, jo je ata z lopato ubil!«

»Očka, poročil se bom s staro mamo,« pravi Jernejček.

»O saj veš kako,« se pošali očka, »ne bom ti dovolil, da bi se poročil z mojo mamo.«

»Zakaj pa si se ti z mojo,« vpraša Jernejček.

»Veš, da se je Minka poročila!«

»Daj no, s kom?«

»Z nekim ognjegascem.«

»Ravno prav za njen ognjevit temperament.«

Direktor sinu: »No, kako je šlo pri izpitu? Si dobil težko vprašanje?«

Sin: »Niti ne. Vprašali so me, če sem res tvoj sin...«

PISMA

Dragi g. urednik!

Javljam se kot udeleženec letošnje DRAGE, eden izmed tistih, ki se niso javno oglašali, pa so imeli vendarle svoje misli pri sebi in ne na paši. Moje misli bi ostale zasebne, ko bi ne prebral tržaškega GOSPODARSTVA z dne 24. sept. Omenjeni list je namreč iz izjave organizatorjev, poslani vsem slovenskim občilom, citiral samo pasus, ki naglašja, da je namigovanje na »argentinstvo« DRAGE laž in provokacija, vse dokler se ne pojavi napad na sedanjo ustavno ureditev SFRJ in na njeno ozemeljsko nedotakljivost in celovitost. Jaz sem to izjavo razumel tako, da je pogoj vezan na uradno DRAGO. GOSPODARSTVO pa zahteva, naj bi moderatorji kratko malo zamašili usta vsakemu diskutantu, ki bi *kot zasebnik* karkoli izjavil na svobodni tribuni. Če tržaški tednik tako pojmuje svobodo diskusije, moram samo onemeti kot človek, ki je na lastni koži občutil Hitlerja in Stalina oziroma njune poslovodeče. Urednik GOSPODARSTVA je menda dovolj zrel, da ve, kam vodi »usmerjanje« misli.

Poleg tega je uredništvo GOSPODARSTVA že dalj časa dolžno odgovor »Katoliškemu glasu« in »Zalivu« o tem, kaj je domovina in kaj je oblast. Pa menda odgovorni ja ne misli, da je odpravil ta dolg s kar trojno netaktično potezo: da zahteva od DRAGE ždanovstvo; da se gre butalskega odvetnika neke nasprotujoče, a resne Matice; in da uvaja nezaželeni humor v list, ki naj bi ostal kar pri gospodarstvu. (Podpis)

Od obrtniških izkušenj
v trgovinsko dejavnost

POSEBNI POPUSTI!!!
OBIŠČITE NAS!!!

Korsič

Anton Korsič

- Serijsko pohištvo
- Pohištvo po meri
- Preureditve

T R S T

Prodajalna:
ul. S. Cilino, 38
telefon 54390

Dom in delavnica:
ul. Damiano Chiesa, 91
telefon 725757